

SURİYE KRİZİNİN İSRAİL'E YANSIMALARI: İSRAİL'İN 'KIRMIZI ÇİZGİ' POLİTİKASI VE GEÇİRDİĞİ DÖNÜŞÜM*

Seher BULUT**

Öz

Bu makale, 2011 sonrası Suriye krizinin İsrail'e olan yansımalarını incelemektedir. Krizin ilk dönemlerinde İsraili karar alıcılar, minimum müdahale ile ülkelerinin ulusal çıkarlarını koruma gayreti içerisinde olmuşlardır. Bölgedeki barış eksikliğini Arap dünyasında demokrasi kültürünün zayıflığı ile ilişkilendiren karar alıcılar yaşanan gelişmeleri bir tarafa bölgedeki demokrasi ve istikrara potansiyel katkıları nedeniyle olumlu değerlendiren, diğer taraftan gelişmelerin İsrail açısından ortaya koyduğu/koyacağı potansiyel zorluklar nedeniyle olumsuz değerlendirmişlerdir. Bu karmaşık durumla başa çıkabilmek amacıyla ortaya koyduğu *kırmızı çizgi politikası* ile İsrail yönetimi en az zararla bölgede yaşayan gelişmelere dönük tepkiler geliştirmeyi amaçlamıştır. Bahsi geçen politika birbirinden farklılaşan unsurlardan oluşmakla beraber, uzun vadede Suriye'de etkili olması muhtemel aktörlerin İsrail açısından tehdit ortaya koyduğu yaklaşımı üzerinden kurgulandığı görülmüştür. İlerleyen süreçte bölgedeki güvenlik sorunlarının İsrail'e doğru genişlemesi nedeniyle İsrail yönetiminin krize dönük politikalarında bazı güncellemeler yaptığı görülmüştür. Bu güncellemeleri değerlendiren makalede üç temel fikir savunulmaktadır: i. İsrail yönetimi, kriz bağlamında bölgesel güvenliğe katkılar sunmaktan ziyade öncelikli olarak ülkelerinin güvenliğine odaklanmaktadırlar; İkinci olarak ii. krize dönük müzakere, istişare ve uzlaşma yollarının ülkelerinin güvenliğine etkili ve hızlı katkılar sunacağı yaklaşımına katılmamaktadırlar. İsrail yönetiminin, krize yönelik ortaya koyduğu ilk politikaların 'kırmızı çizgiler'ini belirlemek şeklinde olması da bu durumunu kuvvetlendiren bir argüman olarak ortaya konulmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Arap Baharı, Suriye Krizi, İsrail, İran, Hizbullah

* Bu makale, 2018 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne sunulan "2000 Sonrası Türkiye ve İsrail Dış Politikaları: Rol Teorik Bir Karşılaştırma" başlıklı doktora tezinden derlenmiştir.

** Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü Doktora Öğrencisi, Konya/Türkiye. svd_erol@yahoo.com
ORCID: 0000-0001-5962-2013
Makalenin Gönderilme Tarihi: 17.09.2018
Makalenin Kabul Tarihi: 18.10.2018
Makalenin Yayınlanma Tarihi: 25.10.2018
Makalenin Türü: Araştırma

THE REFLECTIONS OF THE SYRIAN CRISIS ON ISRAEL: ISRAEL'S RED LINE POLICY AND ITS TRANSFORMATION

Abstract

This article analyses the reflections of the Syrian Crisis on Israel in the post-2011 era. In the early days of the crisis, Israeli decision-makers tried to protect the national interests of their country with minimum held interference. On one hand, decision makers who contextualized the lack of peace in the region with the weakness of democratic culture in the Arab World, evaluated the developments in the field positively due to their own potential for democracy and stability in the region. On the other hand, those decision makers negatively concluded these developments, as they were thought to be potential challenges for

Israel. The Israeli government aimed to respond to these developments in the region through its red line policy with the objective to get as least as possible harmed within this complicated situation. This policy consists of elements that differ from each other. In the long term, within the framework of possible actors in Syria, it could be observed that this mentioned policy is framed by the Israeli government. What stands out here is the general acceptance of the idea that these actors will pose a threat to Israel. In the course of the process, due to the expansion of security problems in the region towards Israel, it was seen that the Israeli government made some updates in its policies regarding to this specific crisis. This article, which evaluates these updates argues two basic ideas: i. Firstly, the Israeli administration, in the context of the crisis, primarily focuses on the security of their country rather than its contributions to regional security; ii. Secondly, they do not participate in the approach that negotiation, consultation and reconciliation processes would provide effective and rapid contributions to the security of their own country. The fact that the formation of the Israeli government of its initial policy on the crisis as 'red lines' is put forward as an argument that in turn reinforces this situation.

Keywords

Arab Spring, Syrian Crisis, Israel, Iran, Hizbullah

I. İSRAİL- SURIYE İLİŞKİLERİNİN TARİHİ ARKA PLANI

İsrail ve Suriye'nin İsrail devletinin kurulması sonrası birçok kez karşı karşıya gelmesi (1948, 1967, 1973 ve 1982) iki ülkenin uzun süre diplomatik ilişkiler geliştirememesine sebebiyet vermiştir. Bu karşı karşıya gelme durumlarının sebepleri birbirleriyle ilişkili ve içiçe geçmiş olmakla beraber toprak/sınır, güvenlik ve su başlıkları altında kategorize etmek mümkündür. Bu başlıklardan birincisi olan toprak/sınır konusuna daha ayrıntılı olarak bakıldığında, öncelikli olarak birbirine komşu bu iki ülkenin sınırlarının devlet kurulma sürecinden sonra değişiklik yaşadığını ifade etmekte fayda vardır. 1923 yılında İngiltere ve Fransa tarafından çizilen Suriye sınırı, İsrail devletinin ilan edilmesi sonrası 20 Temmuz 1949 tarihinde imzalanan ateşkes anlaşması ile yeni bir sınır ile tanımlanmıştır. Bu sınırın bir kısmı 1923 sınırı ile aynı kalırken, bazı kısımları (iki ülke arasındaki ateşkes anlaşması ile oluşturulan silahtan arındırılmış bölgeler¹ dolayısı ile) eski sınır ile farklılık arz etmiştir. İsrail, Mısır, Suriye ve Ürdün arasında 1967 tarihinde yaşanan *Altı Gün Savaşı*, iki ülke arasındaki sınır konusundaki anlaşmazlığın daha da derinleşmesine sebebiyet vermiştir. Bu savaş ile birlikte İsrail, Filistin bölgesinde bulunan Gazze şeridini, Mısır'ın Sina Yarımadası'nı, Ürdün'ün Batı Şeria ve Doğu Kudüs bölgelerini Suriye'nin ise Golan Tepelerini kontrol altına almıştır. İlerleyen zaman içerisinde 1978 Camp David görüşmeleri ve 1994 İsrail-Ürdün Barış Antlaşması vesileleri ile Mısır ve Ürdün'le ilişkilerini normalleştiren İsrail, Suriye ile bu zemini oluşturamamıştır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 242 numaralı kararıyla² ilişkili olarak hiçbir uluslararası kuruluş İsrail'in Golan tepelerindeki egemenliğini tanımamıştır. Altı Gün Savaşı esnasında kontrol altına alınan Golan Tepeleri'nin³ 1981 yılında İsrail tarafından ilhak edilmesi (Süer,2002:226), İsrail-Suriye ilişkilerindeki olumlu yönde ilerlemesine engel olan kısıtlılıkların çoğalmasına sebebiyet vermiştir.⁴ İlerleyen süreçte, Suriye yönetimi tarafından 'en şiddetli Arap düşmanı' olarak değerlendirilen İsrail ve Suriye arasındaki sorunların temel dinamiklerini Suriye'nin Arap milliyetçiliğinin desteklenmesi konusunda takip ettiği politikalar, Filistinliler ve Filistin-İsrail arasındaki çatışma durumlarıyla olan ünsiyeti ve İsrail-Suriye sınır sorunlarının karmaşıklığı oluşturmuştur.

¹ Bu bölgeler 1967 savaşına kadar düşük ölçekli çatışmalar ile İsrail ve Suriye arasında paylaşılmıştır (Süer,2012:225).

² Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 242 Nolu Kararı için bakınız, <http://jcpa.org/wp-content/uploads/2012/09/resolution242-appendix.pdf>, Erişim Tarihi: 22.03.2018.

³ Golan Tepeleri, İsrail açısından güvenlik, ekonomik ve yerleşim yerleri politikaları nedeniyle stratejik bir öneme sahiptir. Bu bölge İsrail'in su kaynaklarına erişimi güvence almakla birlikte Suriye ve İsrail arasında bir tampon bölge vazifesi görmektedir. (Ram, 2013:77-93.)

⁴ BM Güvenlik Konseyi'nin 17 Aralık 1981 tarihli 497 sayılı kararı, bu bölgenin İsrail tarafından işgal edilen Suriye toprakları olduğunu ilan etmiştir. (Karar için bakınız <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0418/84/IMG/NR041884.pdf?OpenElement>, Erişim Tarihi:06.04.2018.)

Altı Gün Savaşı ile İsrail'in Suriye'ye ait Golan Tepeleri'ni ele geçirmesi sonrası Suriye'nin bu bölgeyi geri alma yönündeki kararlılığı, bu süreç sonrasında iki ülkenin birbirlerini algılama biçimlerinin en önemli ögesi oluşturmuştur. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) Altı Gün Savaşı sonrası 22 Kasım 1967 tarihinde aldığı 242 nolu kararı sınır konusunda meselenin çözümüne ulaşılmasını amaçlamakla beraber, kararın taraflarca farklı yorumlanması uzlaşma zeminini zora sokmuştur. En önemli farklılık ise bu kararın işgal edilen topraklardan geri çekilme ile ilgili maddesinin farklı yorumlanmasıdır. Suriye yönetimi kararı İsrail'in işgal ettiği istisnasız tüm topraklardan çekilmesi gerektiği şeklinde yorumlarken, İsrail yönetimi kararda kaydedilen *güvenli ve tanınmış sınırlara* atıfta bulunarak sınırların müzakereye açık olduğunu savunmuştur (Goldberg,1993:133).

Suriye yönetimi Golan tepelerini 1973 Yom Kippur Savaşı sırasında yeniden elde etmeye çalışsa da, bu girişim başarı ile sonuçlanamamıştır.⁵ Savaş sonrasında imzalanan 1974 geri çekilme anlaşması ile, UNDOF komisyonu tarafından yaklaşık 1000 hafif silahlı barış gücü üzerinden 10 km ile birkaç yüz metre arasında değişen bir sınır alanı ve fiili bir engel oluşturulmuştur. Geri çekilme alanının her iki tarafını da kapsayan sınır içinde yer alan askeri birlik nadiren yaşanan gerginliklerin önlenmesi konusunda çalışmalar yapmakla görevlendirilmiştir (International Crisis Group, 2007: 1). İlerleyen zamanlarda Suriye yönetimi anlaşmaya sadık kalmakla beraber bölgede İsrail yönetimi tarafından İsrail karşıtı olarak değerlendirilen Hizbullah⁶ ve Lübnan'da bulunan Filistin Kurtuluş Örgütü'ne destek vererek İsrail'e karşı bölgesel konumunu güçlendirme gayreti içerisinde olmuştur.⁷

İsrail ve Suriye Ortadoğu Barış sürecinin bir parçası olarak 1995-2000 yılları arasında ikili barış görüşmelerinde bulunmuşlardır (Salem, 2008: 1). İsrail ve Suriye yönetimi arasındaki Golan tepeleri konusunun ilerleyen süreçte iki ülke arasındaki temel anlaşmazlık konularından biri olacağı, ABD ve Rusya tarafından desteklenen 1991 Madrid Barış Görüşmelerinde de kendini göstermiştir. İsraili liderler geri çekilmenin detayları gerçekleşmeden önce Suriye'nin İsrail ile ilişkilerini tamamen normalleştirilmesi konusunda ısrar ederken, Suriye liderlerinin barış ve normalleşme müzakerelerinin başlaması için İsrail'in öncelikli olarak Golan tepelerinden çekilmesini

⁵ Golan tepeleri ile alakalı İsrail ve Suriye arasındaki yaşanan gelişmeler konusunda daha detaylı bilgi için bakınız Singh 2011.

⁶ 1982 yılı sonrası

⁷ İsrail'in 1978 yılında güvenlik gerekçesiyle Lübnan iç savaşına dâhil olması Lübnan'daki varlığını giderek artırması sonucunu doğurmuştur. Bu varlığını uzun yıllar devam ettiren İsrail, Mayıs 2000'de çekilme kararı almakla birlikte ilerleyen yıllarda Suriye'nin Lübnan ve Hizbullah ile olan ilişkilerini sorgulamıştır. İsrail karar alıcılarının Suriye ve Lübnan arasındaki ilişkileri algılama biçimleri için faydalı bir örneklem teşkil eden 2006 Hizbullah-İsrail savaşı ile alakalı daha detaylı bilgi için bakınız Yeşiltaş ve Balcı 2010.

talep etmişlerdir. Madrid Barış Görüşmeleri her ne kadar Filistin, Lübnan, Ürdün, Suriye ve İsrail arasında bir barış süreci başlatmayı amaçlasa da , görüşmelerde İsrail ile Ürdün arasında 1994 tarihli bir anlaşmaya mümkün olabilmiş iken İsrail-Suriye arasında süren görüşmelerden somut sonuçlar elde edilememiştir.⁸

Arap-İsrail Barış sürecinin tam anlamıyla başarılı olamayacağına dair inancın arttığı 2000'li yıllarda İsrail Başbakanı Sharon tarafından Mescid-i Aksa'ya provakatif bir ziyaret yapılmıştır. Bu ziyaret sonrası İkinci İntifada'nın başlaması İsrail'de yönetim değişikliğine sebebiyet vermiş iktidarda bulunan Ehud Barak'ın yerini Likud lideri Ariel Şaron almıştır (Herz, 2003: 120-122). Sharon'un İntifada bağlamında yaşanan gelişmelere odaklanması nedeniyle Suriye ile ilişkilerin geliştirilmesi konusuna fazla ilgili davranmamıştır (Rabinovich, 2012: 2). Ayrıca İntifada eylemleri ile ilişkili olarak Filistin halkına uygulanan baskılar ve artan gerginlik, Suriye-İsrail ilişkileri açısından da olumsuz etkiler ortaya koymuştur. Bu tarihten sonra Suriye, İsrail-Suriye uzlaşısının Filistin devletini de içeren kapsamlı bir anlaşmanın parçası olması konusundaki eski yaklaşımına geri dönmüştür. İsrail tarafından tehdit olarak değerlendirilen Hamas ve İslami Cihad gruplarının Suriye'de ki varlıklarını devam ettirmelerine müsaade eden Suriye yönetimi, İsrail güçlerine karşı savaşan Hizbullah'ın Güney Lübnan'da ki tartışmalı Şeba çiftliklerindeki operasyonlarını desteklemiştir (Hinnebusch, 2009: 15).

Kasım 2000 tarihinde Amerika'da gerçekleşen seçimler sonrası Geogre W. Bush'un başkan seçilmesi gelmesi gerek ABD-Suriye ilişkilerin de gerekse İsrail-Suriye ilişkilerine etkileri olmuştur. Bush yönetimi Suriye'nin gerek İsrail gerekse ABD ile olan ilişkilerinin ilerletilmesinin gerekli olduğu konusunda Clinton yönetiminden farklı düşünmekteydi.¹¹ Eylül 2001 yılında Amerika'nın Irak'a başlattığı askeri operasyonlar sonrası Suriye ve müttefiki İran'ın da 'Şer Ekseni' listesinde olduğuna dair kamuoyunda yaygın bir kanaat olması (Çelikkanat, 2007: 125), iç gelişmelerle birlikte Suriye'de ve çevresinde güvenlik durumunun kötüleşmesine sebebiyet vermiştir. Bush yönetiminin, Suriye'yi Arap-İsrail barış sürecinde bir ortak olmaktan ziyade İsrail'e yönelik tehdit olarak değerlendiren çevrelerle yakın ilişki içerisinde olduğu yönünde pozisyon alması, ABD'nin Suriye yönelik politikasının daha sert bir çizgiye kaymasına sebebiyet vermiştir. Suriye-İsrail arasındaki ilişkilerin kötüye gittiği süreçte Bush yönetiminin İsrail'in Suriye'ye yönelik saldırılarına verdiği destek, Suriye-İsrail ilişkilerinin olumlu yönde seyre dememesinde etkili olmuştur (Hinnebusch, 2009: 16-17). Bu durum aynı

⁸ İsrail-Suriye barış görüşmelerine dair daha detaylı bilgi için bakınız Hof 2009, Süer 2012, International Crisis Group,2002:4.

zamanda muhtemel bir İsrail-Suriye barış anlaşmasının, aynı zamanda İsrail ve Lübnan arasındaki ilişkilere olumlu katkılar sunacağı yaklaşımının da zayıflamasına sebebiyet vermiştir. 11 Eylül 2001 saldırıları ABD yönetiminin bahsi geçen yaklaşım değişimini hızlandırmış, Suriye ve Lübnan'la gelinen süreç bağlamında Hizbullah ve diğer silahlı gruplara yönelik bir yaklaşım değişiminin bu grupların müzakerelere katılımlarına olumlu katkılar sunması ihtimalini zayıflatmıştır. 2000'lı yılların erken safhalarında Beşar Esad tarafından İsrail'e karşı kapsamlı bir politika takip edilmiştir. Esad bir taraftan İsrail'le görüşmeleri tekrardan başlatmak istediğini ifade ederken diğer taraftan ilişkilerin daha da kötüye gitmesi ihtimali üzerinden Suriye'nin askeri kapasitesinin güçlendirilmesi konusunda gayret göstermiştir. Ayrıca İsrail yönetimi tarafından herhangi bir saldırı konusunda hazırlıklı olunması amacıyla Suriye-İran ve Hizbullah arasındaki ittifak üzerinden caydırıcılığını artırmayı hedeflemiştir (Rabinovich, 2012: 2). Şubat 2005 tarihinde Lübnan eski Başbakanı Refik Hariri'nin öldürülmesi sonrası sorumlu addedilen Suriye, olayla ilişkisi olduğunu kabul etmemekle beraber gelen tepkiler üzerine Lübnan'daki askeri varlığını sona erdirmiştir. Suriye tarafından İsrail ile barış görüşmelerine devam etme arzusunu ifade edilmesine rağmen taraflar arasında güven artırıcı uygulamaların hayata geçirilememesi nedeniyle gelişme kaydedilememiştir. 2006 Lübnan Savaşı sonrası İsrail'in Suriye politikasının daha aktif bir boyuta evrilmeye başladığı görülmüştür. 2006 Lübnan Savaşında İran, Suriye ve Hizbullah arasındaki oluşturulan üçlü işbirliği kapsamında Suriye tarafından Hizbullah'a yapılan yardımlar İsraili karar alıcılar tarafından Suriye'nin İsrail'in ulusal güvenliğine yönelik tehdidinin boyutunu tam olarak ortaya koyduğu şeklinde değerlendirilmiştir. İsrail istihbaratı tarafından 2007 Eylül ayında Kuzey Kore'nin Suriye'de nükleer reaktörü inşa ettiğine dair bilgiler İsrail tarafından bu bölgeye askeri operasyon yapılması sonucu doğurmuştur. Askeri operasyondan sonra, Suriye'nin tepkisini yönetmek gayretinde olan İsrail yönetimi Suriye tarafından herhangi bir somut hamle ile karşılaşmamış olsa da, Suriye'nin - İsrail açısından da tehdit içeren- askeri kapasitelerini artırma gayreti içerisinde olduğu algısını doğrulamış ve bu algıyı kuvvetlendirmiştir. Lübnan Savaşı sonrası Batılı ülkelerin Irak'ın geleceği, İran'ın bölgesel etkisi, Hamas'ın Filistin'de ki rolü ve Hizbullah'ın Lübnan' da ki rolüne dair bir takım bölgesel meseleler nedeniyle Suriye'ye olan ilgisinin arttığı görülmüştür. Avrupalı liderler Suriye'yi bölgesel istikrar konusunda yaşanan olumlu olumsuz tüm gelişmelerde kilit bir aktör olarak değerlendirmişlerdir. ⁹

⁹ Daha detaylı bilgi için bakınız Salem 2008.

2008'e gelindiğinde Olmert hükümeti, İsrail'deki ulusal güvenlik kurumundaki baskın görüş olan Suriye ve ilişkili tehditlerle başa çıkmanın en iyi seçeneğinin müzakerelerin yenilenmesi şeklinde değerlendirmeleri nedeniyle bu yönde politikalar üretmiştir. Bu durum, İran tarafından yönlendirildiği düşünülen eksenin zayıflatılması açısından gerekli görülmüştür (Rabinovich,2012: 10). Dönemin İsrail Başbakanı Olmert, bu konuda farklı bakış açısına sahip ABD Başkanı Bush'la yapılan görüşmeler sonrası Türkiye üzerinden Suriye ile müzakerelerin başlatılmasına karar vermiş ve Suriye yönetiminin müzakereleri başlangıçta bir Türk arabuluculuğu ile yürütülmesi konusundaki ısrarını kabul etmiştir.¹⁰ Türkiye'nin; Suriye ile İsrail arasındaki barış görüşmelerinde arabuluculuk rolünü üstlenmesi sonrası ikili ilişkiler düzelme yoluna girmiş gözükmese de, İsrail tarafından Gazze'ye başlatılan Dökme Kurşun Operasyonu ikili ilişkilerin gelişme göstermesine engel olmuştur. Ancak Beşar Esad İsrail'le barış görüşmelerinin sürdürmeye devam etmesini istemekteydi. 2006 yılında İsrail'in Hizbullah'a saldırması bu bağlamda bir engel olarak ortaya çıkmış fakat 2008 yılında Türkiye arabuluculuğunun da iki taraf arasında gayri resmi görüşmeler yapılmaya başlanabilmiştir. İlerleyen süreçte gerek ABD'de yaşanan görev değişikliğinin ortaya koyduğu bekleme süreçleri (Hinnebusch, 2009: 16) gerekse Ehud Olmert'in 2009 yılında görev süresinin sona ermesi, İsrail-Suriye ihtilafını çözmek için 1991 yılından bu yana ortaya konulan bir başka çabanın daha sona ermesi anlamına gelmiştir.

Olmert sonrası iktidara gelen Tzipi Livni'nin yeni hükümeti kurma konusunda yaşanan sorunlar sonrası tekrar edilen seçimlerde İsrail seçmenlerinin sağ kanat koalisyonuna destek vermesi bu dönemde Netanyahu'nun iktidara gelmesi ile sonuçlanmıştır.¹¹ Netanyahu bu tarihten sonra İsrail'in Golan'dan çekilmesi konusuna güvenlik gerekçesiyle açık ve kararlı bir şekilde karşı olmuştur (International Crisis Report, 2007: 1). Bu dönemde ABD yönetimi, İsrail-Suriye yakınlaşmasını desteklemekteydi fakat öncelikli olarak Arap-İsrail barış sürecinin yeniden canlandırma çabası içerisinde olması İsrail ile Suriye arasındaki görüşmelerin kısa vadede gündeme alınmayacağına işaret etmekteydi. Bu dönemde İsrail-Suriye barışının sağlanması yerine ABD ve Suriye arasındaki ilişkilerin geliştirilmesine gayret edilmiş, yönetim tarafından Suriye ile alakalı konularla ilgilenmesi için atanan Fred Hof ve ekibi Amerikan-Suriye ikili ilişkilerinin geliştirilmesi konusuna odaklanmışlardır. 2010 yılında Obama yönetimi tarafından başlatılan görüşmeler 2011 yılında Suriye'de başlayan protesto ve gösterilere kadar

¹⁰ Daha detaylı bilgi için bakınız Alodatallah 2016.

¹¹ Daha detaylı bilgi için bakınız Sznajder 2009.

devam ettirilmiştir. 2011'in sonlarında İsrail basınının İsrail ve Suriye arasındaki görüşmelerin ciddi bir düzlemde devam ettiğine fakat 2011 yılının Suriye krizinin patlak vermesine kadar sürdüğünü açıklaması, İsrail ve ABD yönetimlerinin birbiri ile uzlaşma içerisinde olmayı aramadan yakınlaşma gayretleri olduğunu ortaya koymuştur (Rabinovich,2012:4).

II. KRİZE DAİR İLK YAKLAŞIM: SEÇİCİ TEPKİ POLİTİKASI

Suriye krizinin başlaması ile İsrail yönetiminin yaşanan gelişmelere karşı gerek eylem gerekse söylem düzeyinde oldukça ihtiyatlı davrandığı görülmüştür. Bu bağlamda İsrail'in Suriye krizine dönük politikası, Arap Baharı'nın yaşandığı diğer ülkelere karşı göstermiş olduğu *müdahaleci olmayan* tutumunun devamı olarak ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşım biçimi çerçevesinde İsraili karar alıcıların bölgede yaşanan kaotik gelişmelerden kendilerini uzak tutma gayreti içerisinde oldukları görülmüştür. Bu bağlamda İsrail yönetiminin gelişmelere karşı aktif bir pozisyonu tercih etmeyerek yaşanan gelişmelere karşı *kayıtsızlık* ve *bekle-gör* politikası tercih etmişlerdir (Malmvig,2016:1). Suriye tarafından İsrail'i yoğun anlamda etkileyen gelişmeler olmadığı müddetçe karar alıcıların Suriye konusunda eylemi arka plana atan bir yaklaşım geliştirdiklerini ifade etmek mümkündür. Bu dönemde karar alıcılar İsrail'in Suriye'de gelişmelere karışmasını minimum seviyede tutarken, İsrail'in ulusal güvenlik çıkarlarını yaşanan gelişmelere minimum müdahale ile koruma gayreti içerisinde oldukları görülmüştür. Başlangıçta krize yönelik yaklaşımları konusunda herhangi bir açıklama yapmayan karar alıcılar, krizin uzun sürebilme potansiyeline sahip ve gün geçtikçe güç kazanan derin ve köklü bir sürece doğru evrilmesinin belirginleşmesi ile ilk yaklaşımlarını ortaya koymuşlardır.

Bu dönemde karar alıcılar tarafından yapılan konuşmalar değerlendirildiğinde, İsrail yönetiminin gerek bölgesel anlamda gerekse Suriye'de yaşanan dönüşüm süreçlerinin değerlendirilmesi konusunda birbiri ile örtüşmeyen yaklaşım biçimlerine sahip olduğu gözlenmektedir. İsrail başbakanı Netanyahu'nun konuşmalarında sıklıkla görülen bu yöndeki açıklamalar, bir taraftan İsrail'i Ortadoğu'nun tek demokrasisi olarak konumlandırmakta, bölgedeki barış eksikliğini Arap dünyasında demokrasi kültürünün zayıflığı ile ilişkilendirilmekte ve yaşanan gelişmeler bölgedeki demokrasi ve istikrara potansiyel katkıları nedeniyle olumlu değerlendirilmektedir. Fakat diğer taraftan gelişmeler İsrail'in güvenliği açısından yeni tehdit unsurlarının ortaya çıkması ihtimali nedeniyle endişe ile karşılanmaktadır. Başbakan Netanyahu'nun yaşanan gelişmeler konusunda iç kamuoyuna yaptığı değerlendirmelerde ikinci yaklaşım biçimi çerçevesinde İsrail'e yönelik yeni tehdit ve güvenlik konularını ön plana çıkardığı görülürken,

uluslararası kamuoyuna yönelik yaptığı konuşmalarda ise birinci yaklaşım biçimine uygun bir şekilde yaşanan gelişmelerin bölgedeki demokrasi ve istikrarın ilerlemesine katkıda bulunacağı inancını vurgulamaktadır (Tür, 2015: 87-91).

III. 'KIRMIZI ÇİZGİ' POLİTİKASI

Suriye'de yaşanan gelişmeler ile birlikte İsrail yönetimi kendisini karmaşık bir durum içerisinde bulmuştur. Suriye ile sürdürülen *soğuk* barışın devam etmesinin de etkisiyle, İsraili karar alıcıların mevcut yönetimin değişmesi yönünde herhangi bir açıklaması bulunmadığı dikkat çekmektedir. Bu durum İsrail yönetiminin, Suriye yönetiminin görevde kalmasını menfaatleri açısından daha olumlu olarak değerlendirdiğine dair ipuçları barındırmaktadır.¹² Fakat bununla beraber İsrail yönetiminin Esad yönetiminin değişmesi ile birlikte ortaya çıkabilecek sonuçları değerlendirdiğini de ifade etmek gerekmektedir. Suriye yönetiminin görevde kalması İran ile olan ittifak ilişkileri nedeniyle Suriye-İran ittifakının sağlamlaşması anlamına gelirken, Suriye yönetiminin değişmesi bu ittifakın zayıflamasına sebebiyet vermesi açısından olumlu olarak değerlendirilmekte idi. Fakat bu durumda uzun vadede Suriye'de etkili olması muhtemel aktörlerin İsrail açısından ortaya koyduğu tehdidin kuvvetlenmesi ihtimali ortaya çıkmakta idi. Bu arka plan ile İsrail açısından farklı zorlukların ortaya çıktığı mevcut durumda, İsrail yönetiminin en az zarara uğrayacağı pozisyonu belirlemek üzerinden krize dair ilk tepkilerini ortaya koyduğu görülmüştür. Bu yaklaşım üzerinden geliştirilen *kırmızı çizgi* politikasında Esad yönetiminin görevde kalması veya görevden ayrılması bir başlık olarak değerlendirilmez iken, bu politikanın muhafazası İsrail karar alıcılarının en önemli gündem maddesi olmuştur.

Takip edilen kırmızı çizgi politikasının birinci unsuru, Hizbullah meselesi olmuştur. İsrail yönetimi, Hizbullah'ın Suriye'de bulunan *oyun değiştirici silahları* Lübnan'a ulaştırmaları durumunda bu gelişmeye kayıtsız kalmayacaklarını ifade etmişlerdir. 2006 İsrail-Lübnan savaşı sonrası, gerek İsrail Silahlı Kuvvetleri gerekse Hizbullah'ın kapasitelerini artırarak karşılıklı caydırmaya dayalı ve istikrarlı bir dengeye ulaştıkları düşünülmekteydi. Suriye krizinin başlaması ile Hizbullah'ın İran'da bulunan güçlerini Suriye üzerinden Lübnan'a getirmesi söz konusu olmuştur. Bu duruma İsrail yönetiminin verdiği tepki bu transferlerin bazı zamanlarda engellenmesi şeklinde gerçekleşmiştir. İlerleyen süreçte Hizbullah'ın Suriye'deki çatışmalara

¹² The Times of Israel, *Israel prefers Bashar Assad to Islamist rebels*, 18.05.2013.

doğrudan dâhil olması ile, İsrail yönetiminin Şii milislerin mevcut durumdan istifade ederek sahaya daha fazla yerleşmesini engellemek konusunda daha fazla gayret ettiği görülmüştür. İkinci olarak İsrail, Hizbullah savaşçıları, İran ile ilintili gruplar, El-Kaide ya da DEAŞ ile bağlantılı güçlerin, Golan tepelerinin doğusunda 1974 yılında belirlenen ateşkes çizgisine bitişik bir konuma yerleşerek altyapı kurma çabalarının karşısında olacağını ilan etmiştir. Burada İsrail yönetimi en fazla İran ve ilintili güçlerin ateşkes hatına bitişik olarak konuşlanması ve bu şekilde İsrail'e yeni bir cephe daha açmasından endişe duymaktaydı.¹³ Üçüncü olarak İsrail ister kasıtlı ister kasıtsız olarak gerçekleşmiş olsun kontrol ettiği topraklarda gerçekleşecek olan herhangi bir saldırı durumunu tolere etmeyeceğini ilan etmiştir. 2015 yılının ortalarında Suriye muhalefetinin oluşturduğu bir grubun, Ürdün ile güney batı sınırında bulunan Süveyda ve Cebel el Durze yerleşim yerlerine doğru hareket etmesi ve aynı zamanda Kuneytra'nın kuzeyine doğru ilerlemesi sonrasında İsrail yönetimi muhalif grupların Dürzü halkın yaşadığı bu alanlara özellikle Hader yerleşim birimine¹⁴ karşı saldırıda bulunmama konusunda uyarıda bulunmuştur. İsrail'in yönetimi, İsrail'in ordusuna hizmet eden ve aynı zamanda Suriye'de bulunan Dürzü akrabaları ile ilişkilerini devam ettiren Dürzi nüfusunun baskılarıyla karşı karşıya kaldığı için Golan bölgesinde yaşayan Dürzülere koruma zorunda hissetmekteydi. İsrail başbakanı bu bağlamda İsrail Silahlı Kuvvetleri'nin gereken tüm eylemleri yapmak konusunda hazır olduğu duyurusunu yapmıştır.¹⁵

IV. GÜVENLİK SORUNLARININ İSRAİL'E İLK YANSIMALARI

Bölgedeki çatışmaların İsrail'e dönük ortaya koyduğu ilk somut gelişme, 2011 Mayıs ayında Nakba gününde¹⁶ Golan Tepeleri'ndeki Majdal Shams'ın Druze kasabası¹⁷ yakınlarındaki Suriye'den Golan Tepeleri'ni ayıran çit boyunca yaşanan olaylar olmuştur.¹⁸ İsrail'in diğer sınırları boyunca inşa edilen güvenlik duvarlarından daha zayıf olan bu engeli geçmeye çalışan grup, İsrail askerleri tarafından engellenmeye çalışılmıştır. Müdahale, Suriye ile ateşkes anlaşmasının bozulmaması konusunda gayret gösteren İsrail yönetiminin ateşkesin devamına zarar getirmeyecek kısıtlı bir müda-

¹³ International Crisis Group, 2018: 2-3.

¹⁴ Kuzey Suriye'de Kuneytra'da bulunan çoğunlukla Dürzi halkın yaşadığı bir köy

¹⁵ The Telegraph, *Israel threatens military intervention in Syria's civil war*, 17.06.2015.

¹⁶ Büyük felaket anlamına gelen *Nakba günü* İsrail devletinin kurulduğu 14 Mayıs 1948 tarihinden bir gün sonra 15 Mayıs tarihi olup İsrail devletinin kurulma sürecinde yaşananlar Filistinliler tarafından her sene protesto ve gösterilerle anılmaktadır.

¹⁷ Majdal Shams, Golan tepelerininde üzerinde bulunduğu Hermon Dağı'nın güney eteklerinde, Suriye ve İsrail topraklarını ayıran sınır bölgesinin yanında yaklaşık 10.000 kişinin yaşadığı bir kasabadır. (The Times of Israel, *Syria, a paradise lost for the Golan's Druze*, 12. 09.2014.)

¹⁸ The Guardian, *Thirteen killed as Israeli troops open fire on Nakba Day border protests*, 15 Mayıs 2011.

hale olarak gerçekleştirilmiştir. İsrail yönetimi, Suriye yönetimi ile 31 Mayıs 1974 tarihinde imzalanan *Geri Çekilme Anlaşması*ı uygulayan ve Golan cephesinin sessiz tutan bir Suriye yönetimine alışmış durumda idi. Yaşanan olaylar İsrail tarafından Golan cephesinin mevcut durumda eskisi kadar sessiz kalmayacağı ihtimalinin kuvvetlenmesi şeklinde değerlendirilmiştir. İsrail yönetimi 2012 yılının Eylül ayında İsrail Silahlı Kuvvetleri'ni Golan Tepeleri'nde bir askeri tatbikat gerçekleştirse de, tatbikatın İsrail-Suriye anlaşmasının çerçevesi içerisinde uygulandığını göstermek amacıyla Suriye hükümetini tatbikat konusunda önceden bilgilendirmiştir. (Rabinovich, 2012: 4-6).

Bu olay sonrası Golan tepeleri bir süre sessizliğini muhafaza etse de, Kasım 2012'de Suriye ve İsrail silahlı kuvvetlerinin bu bölgede birbirlerine karşılıklı ateşle açması¹⁹, karar alıcıların Suriye iç savaşının ilerleyen zamanlarda Golan tepeleri üzerinden İsrail açısından yeni güvenlik riskleri ortaya koyabileceği yönündeki değerlendirmelerini kuvvetlendirmiştir. Bu bağlamda Golan tepelerinin Suriye'de çatışan bazı gruplar tarafından, İsrail'e karşı bir eylem noktası olarak kullanılma ihtimali olabileceğini daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bölgedeki güvenlik durumunun kötüye gitmesi nedeniyle, İsrail yönetimi Golan tepelerindeki askeri kapasitelerini güçlendirmiştir. Bu bağlamda ayrıca İsrail-Suriye sınırı boyunca yaklaşık 250 kilometre uzunluğunda bir duvar inşa edilmiştir. Bu gelişme, iki ülke arasındaki gerginliği arttırmakla birlikte İsrail yönetimi tarafından caydırıcılık işlevi görmesi açısından gerekli görülmüştür (Thorleifsson, 2013: 1). Nitekim 2013 yılının sonuna kadar Suriye'de yaşanan çatışma durumlarının şiddetinin artmasına rağmen Golan tepelerinin sakin kalması bu duruma işaret etmektedir. Bu sakinlik aynı zamanda gerek Suriye gerekse İsrail'in savaşın Golan Tepelerine doğru genişlemesi ve karşılıklı çatışma durumuna dönüşmesinden kaçındıklarını göstermiştir.

Bu dönemde İsrail kamuoyunda güvenlik bağlamında yapılan bir diğer tartışma ise sığınmacılar konusu olmuştur. Bu konu gerek Suriye'de yaşayan Filistinliler gerekse çatışmaların derinleşmesi ile İsrail'e geçiş yapmak isteyen Suriyeli sığınmacılar çerçevesinde tartışılmıştır. Suriye'de yaşayan Filistinlilerin büyük bir bölümünün ülkenin İsrail ile bağlantısını sağlayan Golan tepelerine uzak bir mesafe olan Şam şehrinde meskûn olması, sığınmacı hareketlerinin başladığı ilk dönemlerde İsrail sınırının büyük ölçekli bir baskı altına girmemesine sebebiyet vermiştir. Bu bağlamda çok sayıda yerlerinden edilmiş Filistinlinin varlığı, İsrail ile Filistin yönetimi ve Arap

¹⁹ CNN Türk, *Suriye ateş açtı, İsrail de karşılık verdi*, 18.11.2012.

ülkeleri arasındaki gerginlikte rol oynamaya devam etmekle beraber ²⁰, bu konuda çevre ülkelerin üstlenmiş oldukları sorumluluğun İsrail'in bu anlamda yaşayacağı baskıları hafiflettiğini ifade etmek mümkündür. Fakat bu durum İsrail'in uzun dönemde bazı baskılar altında kalabileceği ihtimalinin sona erdiği anlamına gelmemektedir. Bu ihtimali göz önünde bulunduran bazı muhalefet partilerinin, Suriye'de yaşanan Filistin ve Suriyelilerin yaşanan çatışma durumları nedeniyle İsrail'e geçmesi meselesinin tartışmaya açılması gerektiğini savundukları görülmüştür. Zira gerek İsrail-Filistin arasındaki anlaşmazlık durumunun devam etmesinin, gerekse görüşmelerin sonuçlanamamasının en önemli nedenlerinden birinin 9 milyonu bulan ve Ürdün, Suriye, Lübnan'da yaşayan Filistinli mülteciler olduğunu ifade eden birçok çalışma bulunmaktadır.²¹ İsrail hükümeti yaralı Suriyelilere duyarsız kalınmadığını ve İsrail'de birçoğunun tedavi edildiğini ifade etmekle beraber, yurtdışında mülteci durumunda yaşayan Filistinlilerin geri dönüşüne müsaade edilmemesini İsrail'in yüzölçümü üzerinden açıklamaktadır. İsrail başbakanı Netanyahu tarafından *küçük* bir ülke olarak değerlendirilen İsrail'e bu kabulün gerçekleşmesi, ülkenin demografik yapısı ve bekası açısından olumsuz yönde değerlendirilmektedir.²² Bu yaklaşıma uygun olarak geliştirilen politikalar, İsraili karar alıcıların sığınmacılar sorununu gerek kısa gerekse uzun dönemde tehdit oluşturabilecek konular arasından çıkardıklarına işaret etmektedir.

V. MEVCUT SURİYE YÖNETİMİNİN SÜRDÜRÜLEMEZLİĞİNE DAİR DEĞERLENDİRMELER VE KİTLE İMHA SİLAHLARI MESELESİ

Suriye yönetiminin BM-Arap Ligi Ortak Temsilcisi Kofi Annan'ın 2012 yılında sunduğu barış planını²³ kabul etmesine²⁴ rağmen, planın uygulanmasında yaşanan aksaklıklar ve çatışma şiddetinin yoğunlaşması, bu dönemde uluslararası kamuoyunda mevcut Suriye yönetiminin geleceğine dair değerlendirmelerin artmasına sebebiyet vermiştir.²⁵ Bu bağlamda mevcut yönetimin sürdürülemez olduğuna dair değerlendirmelerin ön plana çıkması ile birlikte Suriye'nin kimyasal silah depolarında hareketlilik yaşan-

²⁰ The Times of Israel, *Palestinian refugees in Syria could impact Israel*, 19.03.2013.

²¹ LE Monde Diplomatique, UNRWA Reports, Dezember 2000.

²² NYTimes, *Netanyahu Rejects Calls for Israel to Accept Syrian Refugees*, 06.09. 2015.

²³ Annan Planı 31 Ocak ve 4 Şubat 2012 tarihlerinde BM Güvenlik Konseyi'nin, Suriye'deki şiddetin derhal sona ermesi çağrısında bulunan ve Suriye rejimi tarafından yapılan insan hakları ihlallerini kınayan karar tasarınsının veto edilmesinden sonra gerek Suriye gerekse BMGK tarafından kabul edilmesi nedeniyle önem arz etmektedir.

²⁴ BBC Türkçe, *Suriye Annan Planı'nı kabul etti*, 27.03.2012.

²⁵ Bu dönemde Suriye eski başbakanı Riyad Hicab, Beyaz Saray sözcüsü Jay Carney ve Fransa Dışişleri Bakanı Laruent Fabius Suriye yönetiminin çöküşüne dair açıklamalarda bulunmuşlardır. Hürriyet, *Esad bitiyor*, 15.08.2012, BBC Türkçe, *Beyaz Saray: Esad hükümeti içeriden çöküyor*, 07.08.2012.

dığı iddiaları, Suriye yönetiminin sahip olduğu iddia edilen kimyasal silahlar konusunda nasıl bir politika takip edeceği sorusunu gündeme getirmiştir. İsrail’de dâhil olmak üzere krizle ilgili diğer ülkeleri de tedirgin eden gelişmeler karşısında farklı ülke yönetimlerinden, Esad yönetiminin kendi nüfusuna karşı kimyasal silah kullanmasının neticelerini dikkate alması konusunda uyarılarda bulunulmuştur.²⁶ İsrail yönetimi ise, kimyasal silahların transfer edilmesi meselesinin İsrail’in kırmızı çizgisi olduğunu ve bunun İsrail açısından bir savaş sebebi olacağı uyarısında bulunmuştur (Rabinovich, 2012: 12).

VI. İRAN VE HİZBULLAH’IN SURİYE KRİZİ’NDEKİ ERKEN ROLÜ

Daha önce bahsedildiği üzere Suriye yönetimi, kriz başlamadan önce İran ile birlikte Hizbullah’ın operasyonel politikasının belirlenmesinde önemli bir rol üstlenmekteydi. Krizin başladığı ilk dönemlerde İran’ın Suriye yönetiminin muhalefete karşı politikalar belirlemesine çeşitli şekillerde yardım yaptığı, çatışma durumlarının çıktığı ilk zamanlardan beri dile getirilmekteydi. Bu çerçevede İran’ın Suriye’ye silah ve mühimmat temin ettiği, Suriye güvenlik birimlerine teknik destek verdiği ve İranlı askerlerin eylemlerin bastırılması konusunda bizzat müdahale ettiği iddia edilmiştir. Nitekim Batı basınında, Suriye’deki olayların şiddetlenmesinin ardından Suriye yönetiminin gösterileri bastırmasında teknik destek sağlamak amacıyla İranlı devrim muhafızlarının Suriye’ye gönderildiği yönünde haberler çıkmıştır.²⁷ Bu iddialara karşılık olarak, İran yönetimi krizin şekillenmesinde ülkelerinin aktif bir rol oynadığı iddialarını kabul etmemiş ve buna karşılık Suriye’nin içişlerine İran’dan ziyade Batılı ve bazı bölge ülkelerinin karıştığını ileri sürmüştür. İddiaların tümünün doğru olmadığını ifade eden İranlı yetkililer, aynı zamanda Esad rejimini desteklediklerinin sıklıkla dile getirmişlerdir. İran Devrim Muhafızları Komutanı Muhammed Ali Caferi 16 Eylül 2012 tarihinde yaptığı açıklamada, Devrim Muhafızları ve Kudüs Tugaylarının Suriye’de bulunduğunu teyit etmiş fakat bu durumun Suriye’de bir ‘askeri varlık’ sahibi olmak anlamına gelmediğini ifade etmiştir.²⁸ Caferi aynı zamanda ilerleyen zamanlara Suriye’ye karşı askeri bir saldırı olması durumunda İran’ın Suriye’ye askeri destek vereceğini de eklemiştir. Suriye’nin mevcut durumda herhangi bir dış yardıma ihtiyacı olmadığını ifade eden Caferi, Suriye’deki birliklerinin bu ülkede sadece istişare ve tec-

²⁶ NTV, *Obama’dan Esad’a kimyasal uyarı*, 4 Aralık 2012.; BBC Türkçe, *İngiltere’den Suriye’ye kimyasal silah uyarısı*, 23.08.2012; NTV, *Rusya’dan Suriye’ye ‘kimyasal’ uyarı*, 24.07.2012.

²⁷ The Telegraph, *Iran snipers in Syria as part of crackdown*, 15.08.2011.

²⁸ The Guardian, *Iran Confirms It Has Forces in Syria and Will Take Military Action If Pushed*, 16.09.2012.

rübe aktarımı için bulunduğunu dile getirmiştir.²⁹ Fakat bu durum, ilerleyen süreçte İran'ın proaktif, güçlü bir bölgesel aktör haline gelme isteğinin belirginleşmesi ile değişmeye başlamıştır. Bu dönüşümün yaşanmasında başka sebepler ile birlikte- ABD ve İsrail yönetimlerinin İran'ı baskı altında tutma politikaları önemli oranda etkili olmuştur (Rabinovich, 2012: 7). İlerleyen süreçte Suriye yönetiminin karar alma kapasitesinde yaşanan zayıflıklar ve sınırları üzerindeki etkin kontrolü kaybetmesi, İsrail'in Suriye üzerinde uzun süredir devam eden caydırıcılığının zayıflaması anlamına gelmiştir. İran'ın Suriye yönetimine verdiği destek nedeniyle Suriye yönetiminin İran'a olan bağımlılığını artırması aynı zamanda Suriye'nin toprakları üzerindeki eylem özgürlüğünü İran ile paylaşması anlamına gelmesi İsrail'in Suriye üzerindeki hesaplamalarına ilerleyen zamanlarda İran'ı daha fazla eklemek durumunda kalması anlamına gelmiştir.

İsrail, Hizbullah'ın Suriye'de konuşlandığı 2012 yılının sonlarında ve özellikle Lübnan sınırındaki bir köy olan El-Kusayr' da etkinliğini artırması sonrası, bilhassa 2013 Mayıs ayından itibaren daha fazla savunmaya dayalı bir tutum benimsemiştir. Hizbullah'ın savaşa girmesi İsrail'in Suriye topraklarında yürüttüğü mücadelenin çerçevesini genişletmiştir. Bu durum *önceki* dönemlerde sadece Lübnan'daki Hizbullah ile mücadele eden İsrail yönetiminin Suriye'de de nüfuz kazanan ve güçlenen bir Hizbullah gerçeği ile karşı karşıya kalmasına sebebiyet vermiştir (International Crisis Group,2018:5). Suriye'de rejimin devam etmesi için savaşan Hizbullah'ın teknik anlamda sahip olduğu kapasiteleri genişlettiğine dair değerlendirmeler, İsrail yönetimini *oyun değiştirici* silahlar konusunda ek önlemler almaya sevk etmiştir. Bu bağlamda İsrail yönetimi Hizbullah'ın Tel Aviv, Ben Gurion havalimanı gibi İsrail'in merkezi bölgelerini hedefleme kapasitesine sahip silahlara ulaşımını ve kullanımını engellemeye odaklanmıştır.³⁰ İsrail yönetimi Hizbullah ile gerçekleşebilecek bir çatışma durumunun, İsrail açısından ortaya çıkması muhtemel sonuçların farkında olmakla birlikte ülkelerini müdafaa edecekleri konusunda kesin çizgilerini ortaya koymuş görünmektedir. Bu bağlamda ilk olarak 30 Ocak 2013 tarihinde İsrail hava kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen saldırı bu yaklaşımın somut bir şekilde sahaya yansıdığını göstermektedir. Hizbullah'ın Suriye'de konuşlanması, bir noktada kuvvetlerinin İsrail'le sınır paylaşan güney bölgelerine hareket etme olasılığını da yaratmıştır. 2015 yılında Suriye yönetimi ile koordinasyon halinde gerçekleştirilen bu durum karşısında İsrail yönetimi, Hiz-

²⁹ AlJazeera, *İstisare amacıyla Suriye'deyiz*, 22.04.2014.

³⁰ İsrail yönetimi, Hizbullah'ın 2006 Lübnan savaşında sahip olduğu askeri kapasiteleri büyük ölçüde geliştirdiğine inanmaktadır.

ullah ve İran ilintili güçlerin İsrail-Suriye ateşkes hattının çevresinde nüfuzlarını arttırmasını engelleme gayreti içerisinde olmuştur. Bu bağlamda Suriye ve İsrail arasında uçuşa yasak bir bölgenin oluşturulması veya İsrail Silahlı Kuvvetlerinin kontrolü altında olan bir tampon bölgenin oluşturulması istenmiştir. Fakat muhalif grupların bu gerekliliğin belirlenmesinden kısa bir zaman sonra Suriye'nin güneyinden uzaklaşarak kuzey bölgelerine doğru hareket etmeleri, konunun gündemden bir süreliğine uzaklaşmasına sebebiyet vermiştir.

VII. SIFIR TOLERANS VE MİSİLLEME POLİTİKASI

Suriye'deki değişen koşullar ve özellikle de İsrail tarafından tehdit olarak değerlendirilen muhalif grupların İsrail-Suriye sınırındaki nüfuzunu arttırması, İsrail yönetiminde Suriye yönetimi ve muhalif gruplar arasında herhangi birinin yanında pozisyon almanın İsrail açısından kazançlı olmadığı fikrinin yaygınlaşmasına sebebiyet vermiştir. İsrail yönetimi bu bağlamda tarafsızlığını devam ettirse de, sahada meydana gelen gelişmeler İsrail yönetiminin krize dönük politikalarında bazı güncellemeler yapmasını gerekli kılmıştır. İsrail yönetimi bu bağlamda ilk olarak İsrail, İsrail-Suriye sınırının İsrail açısından yeniden bir savaş alanına dönüşmesini önlemek için harekete geçmiştir. 2013 yılında sınır güvenliği üzerine kaygıları artan İsrail yönetiminin, krize yönelik resmi politikasında değişikliğe gittiği görülmüştür (Malmvig, 2016: 1). İsrail hükümeti bu dönemde rejim ile yerel muhalefet güçleri arasındaki savaşın patlak vermesine tepki olarak otomatik misilleme politikası uygulamıştır. İsrail'in sınır bölgesinde meydana gelen tehditlere karşı koyulması konusuna verdiği önem, aynı zamanda İran'la doğrudan bir çatışmaya girmeyi göze alması anlamına da gelmekteydi.

İsrail yönetimi, 2013 ve 2014 yıllarında İsrail'e karşı faaliyet gösterecek bazı güçlerin Golan Tepeleri'nde konuşlandırıldığını tespit ettiğini ilan etmiştir (Murciano, 2017: 2). Yönetim bu bağlamda *oyun değiştirici* olarak bilinen silahların Suriye toprakları üzerinden Lübnan'daki Hizbullah üslerine transfer edildiği ve aynı zamanda İran ile Hizbullah'ın Golan tepelerinin Suriye tarafında sığınak inşa ederek bu bölgeyi ikinci bir cephe veya tampon bölge olarak kullanacağı konusunda göstergeler olduğunu düşünmekteydi. Bu durumla baş edebilmek amacıyla İsrail Silahlı Kuvvetleri Suriye'de ki Hizbullah ve Devrim Muhafızları güçlerini çeşitli şekillerde hedef almışlardır. Bu operasyonlar içerisinde İsrail yönetimi tarafından yalnızca sınırda gerçekleşen misilleme ateşleri resmi olarak teyit edilmiştir. Suriye yönetiminin İsrail saldırılarına karşı büyük ölçekli bir misilleme yapmaması, ülke içerisindeki çatışmaların devam ettiği bir konjonktürde İsrail'e karşı

bir çatışma başlatmak amacıyla kapasite oluşturmak konusunda istekli olmadığına şeklinde yorumlanmıştır (Thorleifsson, 2013: 2).

İsrail yönetiminin bu dönemde ayrıca Esad ve Hizbullah'ın İran destekli eksenini aktif olarak savaştan muhalif gruplara³¹ ve sivillere tıbbi, yiyecek, su ve yakıt yardımı yaptığı yönünde iddialar ortaya konulmuştur.³² Bu dönemde 1974 yılında imzalanan ateşkes hattı ile bitişik Suriye topraklarının kontrolü üç grup arasında bölünmüş vaziyette idi: DEAŞ uzantılı olan Halid bin Velid tugayı; El-Nusra cephesi ve diğer muhalif güçler ve son olarak Suriye yönetimine bağlı güçler, Hizbullah ve Dürzü birlikleri. Bu eksenler içerisinde İsrail yönetimi El-Nusra cephesi ve Hizbullah dostu Dürzülerin onlardan yararını en aza indirmek için Kuneytra civarında yardım sağlamaya odaklanmıştır. Bazı yerli halk, bu bölgede yoğunlaşırken aynı zamanda çatışmaların Dera'da yoğunlaşması sonrası Dera ve Şam'dan gelen yüz binlerce yerinden edilmiş insan burada bulunmakta idi. Kendi içerisinde yerlerinden edilmiş binlerce kişinin BM güçlerinin görünür olduğu İsrail-Suriye ateşkes hattının bitişindeki çadır bölgelerine taşınmalarındaki en önemli etken, bu bölgenin kendileri açısından bir koruma sağladığı düşüncesi olmuştur. İsrail yönetimi bu kamplara bazı insani yardımlar göndermiş ve Birleşmiş Milletler Tampon Bölgesinin yaklarında bir saha hastanesinin kurulmasını sağlamıştır.³³ Bölgeye yaptığı yardımların iyi niyetli olmadığı ve radikal gruplara yönelik olduğu konusunda gelen yorumlar, İsrail yönetimi tarafından kabul etmemiştir³⁴. 2014 yılında Golan tepelerindeki İsrail-Suriye ateşkes hattında konuşlanan Birleşmiş Milletler gözlemcileri (UNDOF Komisyonu) tarafından, İsrail ile muhalif gruplar arasındaki iletişimin detaylarına dair bir rapor yayınlanmıştır. UNDOF komisyonunun çalışmalarından hareket edilerek Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından hazırlanan 15 sayfalık raporda, Suriyeli yaralıların (muhaliflerde dâhil olmak üzere) tıbbi tedavisi için gerekli malzemeler ve bazı eşya ve konteynerlerin 1974 yılında imzalanan ateşkes hattı üzerinden nakledildiğini ifade edilmiştir. Gözlemciler Mayıs 2014 yılında gerçekleşen başka bir olayda ise, içeriği belirsiz bazı kutuların İsrail Silahlı Kuvvetleri ve muhalif gruplar arasında

³¹ Bu grupların El-Nusra ve DEAŞ olduğu yönünde iddialar bulunmaktadır. (Malmvig, 2016: 3.)

³² Diğer taraftan İsrail toplumundaki bazı grupların -özellikle de Golan tepelerinde yaşayan Esad yönetimi yanlısı Arap Dürzü topluluğu- bu yardımlara karşı olması nedeniyle, İsrail yönetiminin yapılan yardımların kamuoyuna ilan edilmesi konusunda ihtiyatlı davrandığı görülmektedir. Muhalif gruplarla iletişim içerisinde olan bazı İsrail vakıfları tarafından yürütülen bu çalışmalar, İsrail içerisinde olduğu gibi Suriye toplumundaki bazı gruplar tarafından da eleştirilmektedir. Suriye ve Ürdün arasındaki sınır kapatıldıktan sonra bazı Suriye vatandaşları İsrail tarafından yapılan insani yardımdan memnun olmakla birlikte da, İsrail'i Suriye ve Arap dünyasının düşmanı olarak değerlendiren bazı kesimler bu yardımları kabul etmeyi Suriye ve Arap dünyasına "ihane" olarak değerlendirmektedirler.

³³ Politico, *Why Israel is giving Syrians free spaghetti (and health care)*, 28.10.2017.)

³⁴ Haaretz, *Israel Is Not Aiding Extremist Rebels in Syria, Israeli Army Chief Says*, 18.09.2016.

değiştirildiğini rapor etmiştir.³⁵ İsrail başbakanı 2014 yılında Netanyahu Golan tepelerinde bulunan askeri saha hastanesine yapmış olduğu ziyaret bu iddiaların gerçeklik boyutuyla ilgili bazı çıkarımlarda bulunmayı mümkün kılmaktadır. Netanyahu İran ile karşılaştırıldığında İsrail'in yaralılara yardım ederek, İran'ın ise Suriye ordusunun silahlanma ve finansman konusunda destekçisi olarak yardım ederek gerçek yüzünü gösterdiğini ifade etmiştir.³⁶ Her ne kadar Başbakan Netanyahu tarafından aşikâr bir şekilde dile getirilmese de, İsrail Silahlı Kuvvetleri yarbayı Lerner tarafından yapılan açıklamada yaralılara yapılan yardımlarda hangi gruptan oldukları, hangi grup ile savaştıkları ve sivil olup olmadıklarının kontrol edilmediğinin ifade edilmesi bahsi geçen gruplarla İsrail arasında bir koordinasyon olduğu iddialarına kuvvetlendirmektedir. Lerner, İsrail'in Suriye'ye karşı uyguladığı müdahil olmama politikasının tıbbi ve insani yardım dışında başka alanlara yayılması konusunda İsrail'i sınırlandırdığını ifade etmekte ve İsrail'in birinci önceliğinin Golan tepelerinden İsrail'e doğru yayılma ihtimali olan savaşın İsrail'e sıçramasının önüne geçilmesi olduğunu ifade etmiştir.³⁷ Tüm bu uygulamalar İsrail'in Suriye savaşı ile alakalı resmi pozisyonundan farklı olarak krize daha fazla müdahil olduğuna işaret etmektedir.

İsrail tarafından Hizbullah ve Devrim muhafızları güçlerine karşı yapılan saldırılar, aynı zamanda Hizbullah ve İran'ın ilerleyen zamanlarda İsrail'e karşı saldırı teşebbüslerine karşıda sonuçlar almayı hedeflemiştir. Bu bağlamda Hizbullah tarafından gerçekleştirilen eylemlerin büyümekte ve gelişmekte olduğuna inanılmaktadır (Murciano, 2017: 3). Buna karşılık bu dönemde Suriye sahasında giderek etkisini artıran DEAŞ ile alakalı olarak, gerek İsrail yönetiminin DEAŞ'a yahut DEAŞ'la alakalı gruplara karşı gerekse DEAŞ'ın İsrail'e karşı herhangi bir kasıtlı saldırıda bulunduğu görülmemiştir.³⁸ Bu durum, İsrail savunma çevrelerinin DEAŞ ve ilintili grupların kısa vadeli cari tehditler olarak değerlendirildiğine dolayısıyla Hizbullah ve İran gibi uzun vadeli ve stratejik tehditler olarak yorumladığına işaret etmektedir.

³⁵ Foreign Policy, *Exclusive: Israel Is Tending to Wounded Syrian Rebels*, 11.06.2014.

³⁶ Ynetnews, *Netanyahu visits IDF field hospital in Golan Heights*, 18.02.2014.

³⁷ Foreign Policy, *Exclusive: Israel Is Tending to Wounded Syrian Rebels*, 11.06.2014.

³⁸ İsrail eski savunma bakanı Moşe Yaalon, Suriye'de olayların başlaması sonrası DEAŞ tarafından İsrail'e yönelik yapılan saldırılar konusunda DEAŞ'ın İsrail'den özür dilediğini belirtmiştir. (Anadolu Ajansı, *DEAŞ İsrail'den özür dile-di*, 24.04.2017.) Bu durum DEAŞ tarafından yapılan saldırıların kasıtlı yapılmadığı ihtimalini barındırmaktadır.

VIII. KİMYASAL SALDIRI VE DIŞ MÜDAHALE TARTIŞMALARI

21 Ağustos 2013 tarihinde Suriye’de geniş çaplı kimyasal silahların kullanılmasına yönelik ortaya çıkan uluslararası söylem ve politikalar, İsrail’in Suriye krizine dönük ortaya koyduğu politikaları etkilemiştir. ABD yönetiminin kimyasal saldırı olayının gerçekleşmesi sonrası Suriye rejimine karşı sınırlı bir askeri harekât yürütmeyi planladığı konusunda kamuoyunda ortaya çıkan değerlendirmeler, İsrail yönetimi tarafından Suriye yönetimiyle yakın ilişki içerisinde bulunan İran’ın nükleer amaçlarını kontrol etmek konusunda önemli bir uluslararası eylem olarak değerlendirilmiştir. Ortaya konulan diplomatik çabalar sonucu Suriye’nin kimyasal silah cephaneliğini ortadan kaldırılması konusunda anlaşmaya varılması, Suriye’ye yönelik herhangi bir dış askeri müdahale gerçekleştirilmesini önlemiştir. Fakat devam etmekte olan çatışma durumları, Suriye yönetiminin elinde bulundurduğu kimyasal silahlar için etkili bir denetleme kabiliyetinin olup olmadığı konusunu ortaya çıkarmaktaydı. Anlaşma taahhütlerinin başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi, Suriye’nin kimyasal silah konusunda İsrail’e dönük olarak bir tehdit oluşturma durumunun ortadan kalkması anlamına gelmekle beraber, devam eden çatışma ve karşıtlik durumları sürecin başarısızlıkla sonuçlanmasına da sebebiyet verebilirdi. İsrail hükümetine göre ise, Suriye rejiminin uluslararası gözlemcilerden kimyasal silah alanlarını gizleme ihtimalinde bulunmakta idi (Thorleifsson, 2013: 2).

Bu dönemde ABD’nin kimyasal silahlar kullanılması konusunda ortaya koyduğu politika, süreç içerisinde ABD’nin Suriye politikasının nasıl ilerleyeceği konusunun İsrail yönetimi açısından ön plana çıkmasına sebebiyet vermiştir. Obama yönetiminin saldırı sonrası kırmızı çizgisi olarak ilan ettiği kimyasal silah kullanımı konusunda yeterli tepkiyi vermemesi , bu bağlamda bu çizgilerin tam olarak ne olduğu konusunda belirsiz bir tavır izlemesi, Amerikan kongresinin Suriye’ye askeri bir müdahalede bulunulması konusunda isteksiz olması, İngiltere parlamentosunun ABD’nin Suriye yönetimine karşı yapacağı olası bir müdahaleye katılmayacağını ilan etmesi gibi sebepler İsrail yönetimi tarafından ABD’nin Orta Doğu bölgesinde yeni bir askeri müdahalede bulunma ihtimalinin zayıfladığı şeklinde yorumlanmıştır (Alpher, 2013: 1). Bu dönemde ayrıca İsrail- Suriye arasındaki sınır bölgesini istikrara kavuşturmaya yardım eden UNDOF komisyonu içerisindeki Avusturya, Japonya, Hırvatistan ve Kanada askerlerinin geri çekilmesi, İsrail’in ulusal güvenliğini temin etmesi konusunda *İsrail’in kendi kendinin başının çaresine bakması* ve bu konuda sadece *kendine güvenmesi* yaklaşımlarının kuvvetlenmesine sebebiyet vermiştir.

Bu arka plan ile İsrail yönetimi, ABD ve Rusya'nın Suriye konusunda kurguladığı işbirliklerinin İsrail'in stratejik çıkarlarını açısından birbiriyle tam olarak örtüşmeyen çelişkili etkilere sahip olduğunu ifade etmiştir. İsrail'de ki bazı çevreler ABD ve Rusya arasındaki işbirliklerinin Suriye'de ki gelişmeler bağlamında faydalı sonuçları olacağına dair inançlarını ifade ederken, Başbakan Netanyahu yapılan anlaşmanın nasıllığını anlaşmanın sonuçlarının ortaya çıkaracağını ifade etmiştir. Bu dönemde İsrail Başbakanı Netanyahu'nun İsrail'in kendi güvenliğini kendisinin sağlayacağı vurgusunu tekrarlamasının bu inancın bir sonucu olarak ortaya çıktığı düşünülebilir. İsrail'in bu tedirginliğinin farkında olan ABD yönetiminin, yönetimin olası tek taraflı bir eylemde bulunmasını engellemek amacıyla İsrail'in BM'nin kimyasal silah kullanımı konusundaki endişelerine saygı duymasını telkin etmiştir (Thorleifsson, 2013: 2).

IX. RUSYA'NIN SURİYE KRİZİNE GÖRÜNÜR DAHLİNİ ARTIRMASININ İSRAİL AÇISINDAN ORTAYA KOYDUĞU SONUÇLAR

2015 yılında Rusya'nın Suriye krizine görünür dahlini artırması, İsrail yönetimi tarafından dikkatle takip edilmiştir. Rusya'nın sahadaki görünür-lüğünü artırması Suriye yönetiminin kimyasal silahların tahliye edileceği konusundaki söylemlerinin uluslararası arenada inandırıcı olmasında kolaylaştırıcı bir rol oynamıştır. Bu durum aynı zamanda Suriye yönetiminin yakın vadede ayakta kalmasında da önemli rol oynamıştır. Rusya müdahalesinden kısa bir süre sonra sahadaki güç orantısı Suriye yönetimi lehine değişmiş, yönetimin muhalif gruplar tarafından yenilgiye uğratılması ihtimali zayıflamıştır. İsrail yönetimi ortaya çıkan yeni durumu, Esad yönetimi ile müttefikleri arasındaki ilişkinin kuvvetlenmesi şeklinde yorumlamıştır. Bu bağlamda Esad yönetiminin kimyasal silahlarını teslim etme durumunun gerçekleşmesi bir taraftan yönetimin caydırıcılığını zayıflatan bir gelişme olurken, diğer taraftan müttefikleri ile arasındaki ilişkinin kuvvetlenmesi Suriye yönetiminin yaşanan gelişmeler konusunda bağımsız karar alma kapasitelerinin kısıtlanması olarak değerlendirilmiştir. (Alpher, 2013: 2). İsrail yönetiminin bu bağlamda, gerek Rusya ve İran gerekse farklı ülkelerdeki Şii destekçileri bulunan dolayısıyla geniş bir bölgede desteklenen bir komşuyla karşı karşıya kalması söz konusu olmuştur.

Rusya tarafından Suriye yönetimine verilen desteğin yönetim lehine etkili sonuçlar ortaya koyması, İsrail tarafından bu müdahaleye karşılık olarak ABD yönetiminin muhalif gruplara desteğini kuvvetlendirmesi ihtimalini ortaya çıkarmıştır. ABD yönetiminin Rusya'ya karşı bu dengelemeyi yapıp yapmayacağını henüz belirsiz olduğu bu süreçte İsrail yönetiminin Rusya yönetimi ile Suriye konusunda görüşmelerde bulunduğu görülmüş-

tür. Bu bağlamda İsrail Başbakanı Eylül 2015 tarihinde İsrail Silahlı Kuvvetleri ile Rus ordusu arasında istenmeyen çatışmalardan kaçınmak için bir mekanizma oluşturulmasını talep etmiştir.³⁹ Daha önce bahsedilen Rus parlamentosunun orduyu Suriye'ye yönelik askeri operasyonlar için yönlendirmesinden birkaç gün önce düzenlenen bu ziyaret sonrası Tel Aviv'de bulunan İSK ile Hmeimim hava üssü üzerinden İsraili ve Rus askeri yetkililerin düzenli ve direkt bağlantı içerisinde olacağı bir iletişim mekanizması hayata geçirilmiştir. Bu iletişim mekanizması, 2015 yılının son aylarında İsrail'in Golan'ın üzerinde uçan bir Rus uçağına yapacağı müdahalenin kararlaştırılması sürecinde etkili olmuştur. Benzer şekilde Rusya, İsrail tarafından Suriye sahasında gerçekleştirilen saldırılara tepki geliştirme konusunda bu iletişim mekanizmasından faydalanmıştır (International Crisis Group, 2018: 7). Birkaç ay sonra Kasım 2015 tarihinde Paris'te 2015 tarihinde düzenlenen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı'nda bir araya gelen liderler operasyonel çakışmaların engellenmesi konusunda varılan mutabakatın önemini altını çizmişlerdir. Görüşmeden bir hafta önce Türkiye tarafından düşürülen Rus uçağı sonrası⁴⁰ yaşanan gelişmelere işaret eden Netanyahu, bu gelişmelerin yapılan görüşmenin önemini bir kez daha ortaya koyduğunu ifade etmiştir.⁴¹

Rusya'nın krize görünür dahlini artırması, Suriye'de sahadaki çatışmaların gidişatı konusunda önemli değişiklikler ortaya koymanın yanı sıra İsrail açısından bazı stratejik zorluklar ortaya koymuştur. Gerek bölgedeki güç dengesi açısından ortaya çıkan yenilikler, gerekse Suriye ve Golan tepelerine doğru yayılan baskı ve dönüşümler bu bağlamda değerlendirilebilir. Rusya tarafından Suriye ordusu ve dolayısıyla ilintili aktörlere destek olarak gönderilen ekipman ve sistemlerin kısa ve uzun vadede İsrail'e yönelik tehdit oluşturan donanımlarla bütünleşme durumu, İsrail açısından tehdit unsuru olarak değerlendirilen aktörlerin eylem ve çatışma yeteneklerinin kuvvetlenmesi anlamına gelmektedir. Bu durum İran ve Hizbullah'ın operasyon alanlarını genişletmesi ve mütareke hattına doğru ilerlemesinin kolaylaşması olarak yorumlanmaktadır. Rus yönetiminin, Suriye yönetimine bağlı güçlerinin güney bölgelerindeki varlığını azaltan bir strateji izlemesi, Hizbullah ve İran ilintili kuvvetlerin Suriye'nin güneyinde bulunan Golan Tepeleri'ne ulaşımını ve buradan taarruzda bulunma ihtimallerini kuvvetlendiren bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. İkinci olarak Rusya'nın Suriye ordusu ve ilintili aktörlere askeri kapasitelerini paylaşması ve Kasım

³⁹ Jerusalem Post, *PM: Israel, Russia Establish 'Mechanism' to Prevent 'Misunderstandings' in Syria*, 21 Eylül 2015.

⁴⁰ NTV, *Rus savaş uçağı sınırı ihlal etti, Türk F-16'lar düşürdü*, 24.11.2015.

⁴¹ The Times of Israel, *PM: Israel, Russia deepening coordination to avoid Syria 'mishaps'*, 30.11.2015.

2015'te Türkiye tarafından Rus uçağının düşürülmesi sonrası Suriye'de İsrail topraklarında da etki kapasitene sahip⁴² S-300 ve S-400 hava savunma sistemlerinin kurulması İsrail'in Suriye'de askeri manevra özgürlüğünün kısıtlanmasına sebebiyet veren bir gelişme olmuştur. Daha önce Sovyetler Birliği tarafından 1973 Yom Kippur Savaşı esnasında Suriye'ye gönderilen 2K12 Kub Füze Savunma Sistemlerinin İsrail savaş uçaklarına karşı kullanılmış olması o dönemde İsrail'in eylem kabiliyetine olumsuz etkileri olmuştur. Bu bağlamda Rusya'nın askeri kapasitelerini ülke çapında geniş bir alana yayması, Rus kuvvetlerinin -en azından yakın gelecekte- bölgedeki askeri yapının bir parçası haline gelmesi anlamına gelmekteydi. Son olarak Rusya'nın desteği ile Suriye yönetiminin ülkenin doğu kısımlarını geri almak üzere düzenlediği operasyonlar, İran'dan Akdeniz'e doğru bir kara koridoru açılması ihtimalini kuvvetlendirmiştir. İsrail yönetiminde bazı çevreler böyle bir koridorun açılması durumunda, gerek silahların gerekse İran destekli milislerin İsrail sınırı boyunca hareket etme kabiliyetinin artacağına işaret etmektedirler. Bu koridor sayesinde, İran'ın ittifak içerisinde olduğu aktörlere hava yoluyla yaptığı askeri sevkiyatlara alternatif başka bir destek yolu oluşturacağı düşünülmektedir (International Crisis Group, 2018: 8). Suriye yönetimi ve müttefiklerinin ülkenin güneyini ele geçirme çabaları devam ettikçe, İsrail'in daha önce değinilen muhalif unsurları destekleme ve İsrail-Suriye ateşkes hattının ötesinde halk nezdindeki nüfuzunu artırmayı hedeflemiş ve bu amaçla Mayıs 2016 tarihinde *Suriye İrtibat Birimi*'ni kurmuştur.

Rusya'nın müdahalesi sonrası çatışmaların Suriye yönetiminin lehine ilerlemesi ve son olarak 2016 yılında Halep'in Suriye yönetiminin eline geçmesi Suriye yönetiminin kuvvet kazanmasına ve en azından kısa vadede ülke yönetiminde kalmaya devam edeceğine işaret etmekteydi. Rusya'nın müdahalesi sonrasında elde ettiği sonuçlar İsrail yönetiminin ABD'nin muhaliflere olan zayıf desteğinin kuvvetleneceğine dair inancını kuvvetlendirmiş olsa da, ilerleyen süreçte bu beklentinin tam anlamıyla gerçekleşmediği görülmüştür.

⁴² Suriye'nin Lataika'ya bölgesine mevzilendirilen bu sistem, Ben Gurion Uluslararası Havaalanı da dahil olmak İsrail hava sahasının yarısını etki alanı içerisine almaktadır. (The Times of Israel, *Israel's air superiority clouded by new Russian missiles in Syria*,01.11.2015.)

X. HİZBULLAH VE İRAN GÜÇLERİNE YÖNELİK ARTAN SALDIRILAR

Hizbullah'a yönelik uçaksavar füzeleri, karadan-karaya füzeleri ve kimyasal silahların⁴³ sevkiyatı olması durumunda bu gelişmelere cevapsız kalmayacağını çatışmaların başladığı ilk günlerden itibaren ifade eden İsrail yönetimi, Suriye topraklarındaki belirli hedeflere yapılan saldırı iddialarını 2015 yılına kadar doğrulamamıştır. 2015 yılına kadar sadece İsrail yönetiminin değil aynı zamanda diğer tarafların Suriye'de yaşadıkları karşılık durumlarının Suriye dışında gerçekleşmemesi konusunda gayret sarf ettikleri görülmüştür. İsrail bu bağlamda, Hizbullah konvoylarına yaptığı saldırıları Suriye ile sınırlandırmış aynı tür saldırıları Lübnan topraklarındaki Hizbullah unsurlarına karşı gerçekleştirilmemişlerdir. Fakat 2015 sonrası İsrail yönetiminin gerek Rus yönetiminin Suriye'deki varlığı rejim açısından belirleyici bir avantaja dönüşmesi gerekse Hizbullah'ın Suriye krizine katılımı derinleştikçe bu tutumundan uzaklaşarak İran ve Hizbullah'ı hedef aldığı ve El-Nusra cephesi savaşçılarına yardım sağlayarak Suriye'deki operasyonlarına dair beyanatlarda bulunduğu görülmüştür.⁴⁴

Bu bağlamda İsrail Savunma Bakanı Moshe Ya'alon tarafından yapılan açıklama da İsrail yönetiminin Suriye'de yaşayan Dürzilerin korunması amacıyla Suriye'de bulunan muhalif gruplara yardım ettiğini açıklamıştır.⁴⁵ Bu açıklama şüphesiz 2015 yılına kadar Esad karşıtı güçlerle olan ilişkisine dair açıklama yapmamayı tercih eden İsrail açısından görünür bir değişiklik olmuştur. Kriz açısından önemli bir tarafı oluşturan muhalifler lehine yapılar yardımların 2015 yılına kadar resmi olarak açıklanmamasının sebeplerinin şu şekilde sıralamak mümkündür: İsrail'in bölgedeki askeri angajmanını güçlendirmesi İsrail'in Arap ülkeleri arasında 'farklı' bir aktör profili sergilemesi nedeniyle bir taraftan rakip güçler arasındaki ayrışma durumunun tırmanmasına diğer taraftan İsrail ile bu güçler arasında yeni sorunlar çıkmasına sebebiyet verebilirdi. İkinci olarak, bu durumun bölgedeki Esad aleyhine olan güç dengesini zayıflatma ihtimali bulunmasıyla beraber güç önemli ölçüde değiştirmeden savaşın uzaması ve yıkıcılığının artmasına sebebiyet verebilirdi. Üçüncü olarak, İsrail'in savaşa katılımı sonrası asıl amacı olan İran ve Hizbullah'ın zayıflatılması hedefine ulaşmadan daha

⁴³ İsrail yönetimi, söz konusu kimyasal silahların Esad yönetimi ya da olası bir el değiştirmeye Suriye muhalefeti tarafından İsrail'e kullanılması ihtimalini gerçeğe yakın bir durum olarak algılamaktadır. Ülkenin çeşitli yerlerine mevcut olan Iron Dome bataryalarının artırılmasında bu algının bir yansıması olarak ortaya çıkmaktadır. (Jerusalem Post, *Preparing for War in the North, Israel boosts Air Defenses*, 11.02.2018.)

⁴⁴ El-Nusra cephesi ile alakalı iddiaların küçük müdahaleler olduğu iddia edilmekte olup daha öncede bahsedildiği üzere İsrail tarafından resmen açıklanmamaktadır.

⁴⁵ The Times of Israel, *Israel acknowledges it is helping Syrian rebel fighters*, 29.06.2015.

büyük çatışma ve istikrarsızlık durumu içerisinde sürüklenmek durumunda kalma ihtimali bulunduğu değerlendirilmekteydi (Malmvig, 2016: 4).

Bu dönemde Suriye'deki çatışma durumlarının devam etmesi İsrail'in güvenlik konusundaki çıkarlarını koruması esnasında Rus güçleri ile bazı durumlarda karşı karşıya gelinmesi potansiyeline sahipti. Fakat Rusya'nın Suriye'deki ihtilafın konusunda kendisini başat bir aktör olarak konumlandırması nedeniyle İsrail yönetiminin gerek bu dönemde gerekse ilerleyen zamanlarda Rusya ile işbirliği içerisinde olunması konusunu önemsedikleri görülmüştür.⁴⁶ İsrail-Rusya arasındaki Suriye konusundaki yüzeysel ilişki biçimini derinleştirme çabası içerisinde bulunan karar alıcılar bu işbirliğinin kısa ve uzun vadeli yansımalarını hesaplamışlardır (Dekel ve Magen, 2015: 1-2). Bu bağlamda Rusya ile herhangi bir çatışmadan kaçınmak amacıyla siyasi ve askeri düzeyde istişareler ve bilgi akışı konusunda koordinasyon içerisinde bulunulmuş⁴⁷, Rus yönetiminin Suriye ile alakalı olarak 'kırmızı çizgi'lerini tanıması ve koruması konusunda ikna faaliyetlerinde buldukları görülmüştür. İsrail yönetimi bu bağlamda Golan Tepeleri konusundaki tutumunun dikkate alınması, Hizbullah'ın güney Suriye'de ilave bir cephe açmasına ve İran'ın ülkedeki etkisini arttırmasına engel olmasını talep edilmekte idi. İkna çalışmalarının yanı sıra ileri ve sofistike silah sistemlerinin Hizbullah'a taşınması, düşman kuvvetlerin Golan Tepelerinde konuşlandırılması durumunda tehdit algılamalarına uygun bir şekilde olarak askeri olarak harekete geçileceği sıklıkla vurgulanmıştır.

2015 yılında Başbakan Netanyahu, Genel Kurmay Başkanı Eisenkot eşliğinde iki ülke arasındaki operasyonel çekişme ve yanlış değerlendirmelerin önlenmesi amacıyla operasyonel koordinasyonun artırılması, gelişmiş silahların Lübnan ve Suriye'deki Hizbullah kuvvetlerinin ulaşımının önlenmesi konusunda Rusya ile bir uzlaşma elde etmek amacıyla Moskova'yı ziyaret etmiştir. Bu ziyarette Rusya devlet başkanı Putin, Rusya'nın İsrail'in Suriye'deki çıkarlarına karşı derin bir anlayışa sahip olduğunu ifade etmiş ve Rusya'nın Suriye'deki eylemlerinin İsrail'in güvenliğini tehlikeye atmayacağına dair güvence vermiştir. Yapılan anlaşmaya rağmen Rusya ve İsrail arasında çatışmaların yaşandığı vakaların kaydedilmesi⁴⁸ İsrail ve Rusya arasındaki uzlaşma zemininin sahadaki uygulanırlığına dair ipuçları sunmakla beraber iki ülke arasındaki güven bağlamında bazı ölçümler yapılmaya olanak tanımaktadır. Son olarak İsrail savaş uçağını hedef alan Suriye'ye ait S-200 füzesinin İsrail tarafından vurulması sonrası Rusya'nın

⁴⁶ İsrail açısından, Rusya ile ilişkilerin geliştirilmesi İsrail'in Batılı olmayan diğer ülkelerle (örneğin Çin ya da Hindistan) derinleştirdiği pragmatik işbirliğinin bir parçası olarak değerlendirilmektedir. (Wojnarowicz,2017:2.)

⁴⁷ Times of Israel; 'Russian forces fired on Israeli jets at least twice', 22 Nisan 2016.

⁴⁸ Reuters, 'Russian forces in Syria fired on Israeli aircraft: Israeli newspaper', 22.04. 2016.

İsrail büyükelçisi danışma amaçlı Rus dışişlerine çağırılmıştır. İsrail Başbakanı Netanyahu tarafından 21 Nisan 2016 tarihinde Moskova'ya yapılan ziyarette başbakan, İsrail ve Rusya arasındaki 'aksilikleri, yanlış anlamaları ve gereksiz çatışmaları önlemek ve güvenlik koordinasyonunu güçlendirmesi'nin yapmış olduğu ziyaretin asıl amacı olduğunu ifade etmiştir.⁴⁹ Bu görüşmelerin bir sonucu olarak İsrail yönetimi kısa vadede İsrail tarafından Hizbullah'a karşı yapılan saldırılara karşı kesin bir yanıt gelmemesi ve Rusya tarafından İran'a taahhüt edilen S-300 uçaksavar savunma sisteminin⁵⁰ ertelenmesi amaçlarına ulaşmışlardır. ⁵¹ İsrail hükümeti tarafından atılan diplomatik adımlar Suriye'de etkili olan ülkeler arasındaki taktiksel askeri koordinasyona dahil olmasını ve Suriye hava sahasında faaliyet gösterme konusundaki özgürlüğünü artırmasına sebebiyet vermiştir. Uzun vadede ise bu görüşmeler sayesinde İsrail yönetimi iki ülke arasında İsrail'in çıkarlarına katkıda bulunacak doğru ilişkilerin oluşturulmasını hedeflemektedir.⁵² Nitekim Rusya Devlet Başkanı Putin, yapmış olduğu açıklamalarda İsrail karar alıcıları tarafından olumlu olarak değerlendirilen açıklamalarda bulunmakta , Rusya ve İsrail'in II. Dünya Savaşı bağlamında faşizme ve teröre karşı mücadele eden iki topluluk olduğunu ve bu durumun yeni dönemde başka terör örgütleri bağlamında devam ettiğini sıklıkla vurgulamaktadır.⁵³ Burada ayrıca ABD yönetiminin Rusya ve Orta Doğu'ya yönelik tutumunun İsrail'in Rusya'ya karşı izlediği siyasette etkili olduğunu söylemekte fayda vardır. ABD'nin Suriye'yi istikrara kavuşturma konusundaki daha aktif bir tutum sergilemesi İsrail'in Suriye'de giderek büyüdüğünü ifade ettiği tehdit algılamalarına karşı Rusya'ya karşı daha iddialı bir tutum benimsemesine neden olabilirdi, fakat bu durumun gerçekleşmemesi İsrail'in Rusya ile olan ilişkilerinde ihtiyatlı olmasına sebebiyet vermektedir (Wojnarowicz, 2017: 2). Suriye'nin uzun vadede istikrara kavuşmasında elde ettiği rol nedeniyle Rusya ile geliştirilecek ilişkiler, İsrail yönetimi tarafından Golan Tepeleri'ndeki varlığını koruması ve İsrail tarafından tehdit olarak değerlendirilen aktörlere karşı etkili olma açısından önemli görülmektedir.

⁴⁹ Newsweek, *Israel Steps Up Cooperation With Moscow After Russian Jets Fire on Israeli Aircraft in Syria*, 22.04.2016.

⁵⁰ The Times of Israel, *Russian weapons chief: S-300 deal with Iran has been signed*, 09.11.2015.

⁵¹ The Moscow Times, *Russian-Iranian S-300 Missile-Deal Reportedly Delayed*, 09.03.2016.

⁵² Bu görüşmelere dair bazı örneklerin detaylarına dair bakınız: Jerusalem Post, *PM: Israel, Russia Establish 'Mechanism' to Prevent 'Misunderstandings' in Syria*, 21.09.2015.; Jerusalem Post, *Netanyahu Explains Russia's Interest in Cooperating with Israel*, 23.09.2016.; The New Arab, *Israel-Russia summit meeting to decide Iran's future in Syria*, 23.08.2017.

⁵³ Jerusalem Post, *Putin to Netanyahu: Israel, Russia 'Unconditional Allies' in War Against Terror*, 07.06.2016.

XI. ÇATIŞMA YÖNETİMİNDE GELİNEREN NOKTANIN İSRAİL'İN STRATEJİK ÇIKARLARI AÇISINDAN ORTAYA KOYDUĞU MEYDAN OKUMALAR

2016 yılını Esad rejimi ve müttefikleri lehine gelişen güç dengesi nedeniyle ülkede yaşanan kaostun gelişmekte olan bir düzen oluşturma gayretine doğru evrilmesi şeklinde tanımlamak mümkündür. Bu dönemde Rusya, Türkiye ve İran arasında çatışma yönetiminde kat edilen yol İsrail'in stratejik çıkarları açısından birtakım sonuçlar ortaya koymuştur. İsrail yönetimi tarafından Suriye yönetiminin devam eden görevde bulunma durumu Rusya, Türkiye ve İran'ın Suriye'nin geleceği konusunda elde ettiği rollerle karşılaştırıldığında daha 'az değerli' bir durum olarak değerlendirilmektedir. Fakat bu durum aynı zamanda gerek kısa gerekse uzun vadede ülkenin güvenliği ile alakalı tehditlerin kuvvetlenmesi şeklinde değerlendirilmektedir. İsrail karar alıcılarının bu algılamalarının en temel sebebi, İran'ın Suriye'de ki askeri varlığını artırması ile bu ülkeyi gelecekte İsrail'e karşı askeri faaliyetler için bir platform haline getireceklerine duydukları inançtır (Murciano, 2017: 3). Bu yaklaşımın bir sonucu olarak Başbakan Netanyahu daha ziyade çatışmasızlık bölgelerine yoğunlaşan uzlaşma sürecinin bazı dönemlerinde Suriye bağlamında imza edilmesi muhtemel barış anlaşmasına karşı olmadıklarını fakat İsrail'in bu tepelerden çekilmesi konusunun bu anlaşmanın kati suretle konusu olmayacağına dair tekraren açıklamalar yapmıştır. Golan tepelerinin İsrail tarafından ilhak edilmesi sonrası ilk olarak 2016 yılında Golan tepelerinde gerçekleştirilen Bakanlar Kurulu toplantısını bu kararlılığın bir yansıması olarak değerlendirmek mümkündür. Başbakan Netanyahu antik zamanlardan beri İsrail'in bir parçası olan Golan tepelerinin ülkenin *tamamlayıcı bir parçası* olduğunu ifade etmiştir.⁵⁴

İsrail yönetimi İran'ın çatışma yönetimi sürecinde oluşturulan çatışmasızlık bölgeleri üzerinden kendi adına çıkardığı faydalı sonuçların İsrail adına olumsuz sonuçlar getireceğine inanmaktadır. Birinci olarak, çatışmasızlık bölgesi mekanizması İran'ın ya da Hizbullah'ın Suriye'den gerçek anlamda uzaklaşması anlamına gelmemekte aksine İran'ın, Suriye toprakları üzerinde etki ve askeri hâkimiyet alanını muhafaza etmesine olanak tanımaktadır. İkincisi, İran liderliğindeki eksen, son dönemdeki kazanımlarını pekiştirmek ve doğuya Irak tarafına doğru ilerlemek için belirli alanlarda oluşan yönetim boşluklarından yararlanmaktadır. Öte yandan, oluşturulan çatışmasızlık bölgeleri ilerleyen süreçte Suriye'de ademi merkezîyetçilik esasları üzerinden bir yönetim şekli oluşturulma ihtimali İran'ın Suriye yöne-

⁵⁴ Israel Ministry of Foreign Affairs, Cabinet communique, 17.04.2016, <http://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2016/Pages/Cabinet-communication-17-April-2016.aspx>, Erişim Tarihi:09.04.2018.

timi ile ilişkisi üzerinden elde edeceği gücünü azaltma ihtimalini barındırmaktadır. Aynı zamanda taraftan çatışmasızlık bölgelerinden özerk alanlara geçiş ihtimalinin bulunması durumunda bu alanların İsrail açısından tehdit oluşturma potansiyeli bulunan aktörler tarafından yönetilmesi İran'ın belirli bölgelerde varlığını veya nüfuzunu sürdürme yeteneğini de sınırlandırma ihtimali taşımaktadır (Yadlin ve Heistein, 2017).

İsrail'in bu kaygıları yersiz olmayıp mevcut durumda İran'ın askeri ve siyasi gücünü artırdığı bir siyasi düzenle karşı karşıya kaldığı muhakkaktır. İsrail yönetimini açısından en istenmeyen senaryo ise, İsrail Savunma Bakanı Liberman'ın belirttiği üzere Suriye'nin İran'dan Şam'a uzanan bir Şii koridorunun parçası olması ve Suriye'nin kuzey sınırının bir İran kalesi'ne dönüşmesidir.⁵⁵ Buradan hareketle İran'ın Suriye'de elde ettiği nüfuz Suriye'de başka bir İran cephesi açılması ve Hizbullah'ın stratejik yeteneklerinin yükseltilmesi şeklinde okunduğunu söylemek mümkündür. Suriye'de İran menşeli ve İran destekli güçlerin konuşlandırılması İran ve İsrail arasında gelecekte muhtemel çatışma durumlarında İran'a stratejik avantajlar sağlamaktadır. İran'ın Suriye'de gelecekteki askeri faaliyetleri konusunda potansiyel tehdidi konusunda değerlendirmeler yapılırken İsrail yönetimi üç temel unsur üzerine odaklanmaktadır: **i.** İran'ın, Suriye toprakları üzerinde doğrudan kontrolü altında yer alacak karadan karaya füze sistemleri, hava savunma sistemleri ve gemi savar füzeleri kurması; **ii.** İran'ın Suriye'de askeri yapı inşa etme yahut hava ve deniz üsleri gibi mevcut askeri yapıları kullanma girişiminde bulunması; **iii)** İran'ın Suriye'de ki güçlerini yeniden düzenlemesi ve İsrail-Suriye sınırına dağılımını sağlaması. İkinci meydan okumayla alakalı olarak İsrail yönetimi, Suriye konusunda önde gelen bir tehdit olarak değerlendirdiği Hizbullah'ın İsrail'i hedef alma yeteneğini artıracak ileri seviye silah sistemleri edinme gayreti içerisinde olduğunu ileri sürmektedir. İsrail'in bu yaklaşımını İsrail Başbakanı Netanyahu tarafından yapılan bir değerlendirme ortaya koymaktadır. Başbakan Netanyahu, Suriye'de çatışma yönetiminde oluşturulmaya çalışılan düzen ile İran'ın artan tehdidi arasındaki ilişkiyi ifade etmek amacıyla DEAS'ın ayrıldığı yerlerde İran'ın etkili olduğuna işaret etmekte ve bu durumun kendileri açısından bir problem olduğuna dikkat çekmektedir. Netanyahu, İran'ın Suriye konusunda ortaya koyduğu hedefler konusunda net bir değerlendirmeye sahip olduğu görülmektedir. Bu değerlendirmeye göre İran "Suriye'yi Lübnan'a benzetmek için ele geçirmek" konusunda çabalar geliştirmekte idi (Murciano, 2017: 3).

⁵⁵ The Times of Israel, *After alleged Syria strike, Liberman says Israel will prevent Iranian corridor*, 07.09. 2017.

XII.SİYASİ ÇÖZÜM ÇABALARINA DÖNÜK TAKİP EDİLEN POLİTİKA

2017 yılında yaşanan seçimler sonrası ABD’de yaşanan yönetim değişikliği sonrasında göreve gelen Trump’ın İran ve Suriye konusunda ortaya koyduğu eylemler⁵⁶ İsrail yönetimi tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Trump yönetiminin İran ve ittifak içerisinde bulunduğu aktörlere karşı almış olduğu pozisyon İsrail yönetiminin İran’ın Suriye’de ki görünürlüğüne karşı eylemde bulunulacağı beklentisini artırmıştır (International Crisis Group,2018:15). Fakat ABD yönetiminin bu aşamada öncelikli olarak Rusya’nın ülkedeki görünürlüğüne artıran İran konusunda nasıl bir tavır takınacağını bekleme politikasını tercih etmesi nedeniyle, İran ve ittifak içerisinde olduğu aktörlere doğrudan meydana okuma yoluna gitmemiştir. Bu durumun bir sonucu olarak ABD tarafından İran’a karşı geliştirilen kuvvetli söylemlerin sahaya ‘küçük’ bir oranda yansıdığını değerlendiren İsraili karar alıcılar, İran ve ilintili aktörlere dönük beklentilerinin karşılanması doğrultusunda Rusya ve ABD yönetimini angaje eden çalışmalarda bulunmaya devam etmişlerdir. Netanyahu tarafından 2017 yılında ABD ve Rusya’ya yapılan ziyaretlerin⁵⁷ ana gündem maddeleri, İran’ın Suriye’deki görünürlüğüne arttırması ve Suriye’nin ilerleyen zamanlarda siyasi düzenlenmesini şekillendirilmesinde İran’a atfedilen rol olmuştur. İsrail’i bu dönemde diplomatik çabalar konusunda tekrardan harekete geçiren başlıca neden ise ABD ile Rusya’nın Temmuz ayında Almanya’da düzenlenen G-20 zirvesinde yaptıkları görüşme⁵⁸ sonrası Suriye konusunda varılan anlaşma olmuştur. Suriye’nin Ürdün sınırında yeni bir güvenli bölge oluşturulması konusunda varılan ön anlaşma da Rusya, ABD ve Ürdün garantör devletleri olarak ilan edilmiştir. Anlaşmanın ne şekilde uygulanacağı konusu tartışma sürecinde iken İsrail yönetimi varılan anlaşmadan İsrail lehine sonuçlar çıkması konusunda gayret sarf etmiştir. Bu bağlamda İsrail yönetimi tarafından ulaşılmak istenen en önemli gaye Golan Tepeleri sınırından Suriye’nin içine doğru 60 ila 80 kilometre arasında bir tampon bölge kurulması

⁵⁶ Bu eylemlerden bazıları Suriye yönetiminin Nisan 2017’de Suriye’nin kuzeyinde bulunan İdlib bölgesine bağlı bir belde olan Han Şeyhun’a yaptığı kimyasal saldırının ardından ABD’nin Suriye’deki bir hava alanının bombalanması (The Guardian, *Syria: base hit in US airstrike was home to jets allegedly used in chemical attacks*,07.04.2017.) , 18 Mayıs 2017’de Al-Tanf yakınlarındaki rejim kuvvetlerine saldırı düzenlenmesi(The New York Times,U.S. Warplanes in Syria Hit Pro-Government Militia Convoy, 18.05.2017.),İran nükleer anlaşmasının içeriğine dair ortaya konulan olumsuz söylemler ; İran Devrim Muhafızları Ordusunun terörist bir grup olduğunun ilan edilmesi(Huffington Post, *The US Government and Treasury Designate Iran IRGC as Terrorist Organization*, 14.10.2017.) , İran rejiminin küresel terörizme öncülük ettiğini belirtmesi, Hizbullah’a yeni yaptırımlar uygulanmasıdır. (The Washington Post, *United States unveils sanctions designed to strangle Iranian-backed Hezbollah*, 02.02.2018.)

⁵⁷ Bu ziyaretlerden kasıt 23 Ağustos 2017 tarihinde Rusya devlet başkanı ve İsrail başbakanı arasında Soçi’de düzenlenen görüşme ve 15 Ekim 2017 tarihinde Rusya Savunma Bakanı tarafından İsrail’e yapılan ziyaretlerdir.

⁵⁸ NTV, *ABD ve Rusya, Suriye’de ateşkes konusunda anlaşmaya vardı*, 07.07.2017.

konusu olmuştur.⁵⁹ İsrail yönetimi ayrıca sağlanacak anlaşma sonrası Suriyeli olmayan herkesin ülkeden çekilmesi konusunda tarafların anlaşması gerektiğini ifade etmiştir. Bu durumun sağlanması İsrail yönetimi tarafından iddia edilen, İran'ın Akdeniz'e doğru Suriye üzerinden koridor oluşturmaya amacını engellemesi açısından önemli görülmekte idi. İsrail yönetiminin bu zamana kadar krizin çözüm süreciyle alakalı ortaya konulan gayretler konusunda herhangi bir fikir beyan etmekten kaçınması göz önünde bulundurulacak olunursa ortaya koyduğu talepler Suriye krizinin çözümüne yönelik pozisyonunun değişimi açısından önemli bir gelişmedir. İsrail yönetimi tarafından talep edilen tampon bölge meselesi, yönetimin krizin çözümüne yönelik yapılacak anlaşmayı şekillendirme konusunda gayret sarf ettiğini göstermektedir.⁶⁰ İlerleyen süreçte G-20 Zirvesi'nde Suriye konusunda varılan anlaşma sonrası 12 Kasım 2017 tarihinde Amman'da bir araya gelen Rus, ABD'li ve Ürdünlü yetkililer Suriye'nin güneyinde altı ay içerisinde çatışmasızlık bölgelerinin sağlanması konusunda anlaşmaya varmışlardır. İmzalanan ortak metinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 2254 sayılı kararı doğrultusunda, Suriye'nin egemenliği, bağımsızlığı, toprak bütünlüğü ve laik niteliğine bağlılık teyit edilmiştir. Anlaşma metninde İran birliklerinin ve Hizbullah'ın İsrail sınırından 7 ila 20 km arasında⁶¹ uzak durmalarına izin verilmesi İsrail'in talebinin kısmen kabul edilmekle beraber tam anlamıyla karşılanmadığına işaret etmektedir.⁶² Rusya tarafından anlaşma kapsamında İsrail'in çıkarlarının göz önünde bulundurulacağı açıklamalarına⁶³ rağmen İsrail yönetimi ABD yönetimini Suriye alanını Rusya'ya ve dolaylı olarak İran'a terk etmemesi konusunda gayret sarf etmiştir. Bölgede her ne kadar ABD öncülüğünde DEAŞ'a karşı yürütülen mücadele ABD'nin sahadaki varlığını kuvvetlendirse de, DEAŞ'ın çekildiği bazı bölgelerden zaman içerisinde ABD'nin de çekilmesi ile bu bölgelerin İran ve ittifak içerisinde olduğu gruplar tarafından ele geçirilmesi⁶⁴ İsrail'in endişelerinin devam etmesine yol açmakta idi.

Anlaşma sonrası İsrail yönetiminin ABD ve Rusya'nın yanı sıra Avrupa liderleri arasında yapılan toplantılarda Suriye'nin geleceği konusunda tartışılan birçok konu ile alakalı fikir beyanında bulunmak yerine İran'ın ve ilin-

⁵⁹ Haaretz, *Israel Demanded 60km Buffer but Russia Let Iranian Forces in Syria Approach the Border*, 15.09.2017.

⁶⁰ Haaretz, *Netanyahu Seeks Buffer Zones Against Iran and Hezbollah on Syria's Borders With Israel and Jordan*, 07.04.2017.

⁶¹ Hermon Dağ'ından Şam istikametine 7 km, Golan tepelerinin orta ve güney kısmına doğru 20 km(Dekel ve Magen, 2017: 1.)

⁶² The Times of Israel, *Russia said to reject Israeli plea to keep Iranians 60 km. from Golan frontier*, 04.09.2017.

⁶³ Haaretz, *Russia Responds to Netanyahu's Criticism of Syrian Cease-fire: We'll Address Israel's Security Concerns*, 17.06.2017.

⁶⁴ TRT Haber, *ABD, Suriye'nin Irak-Ürdün sınırını İran'a bırakıyor*, 21.09.2017; The Washington Post, *U.S. moves toward open-ended presence in Syria after Islamic State is routed*, 22.11.2017.

tili güçlerin Suriye'deki nüfuz konusuna odaklandığı görülmektedir. 16 Temmuz 2017 tarihinde Fransa Cumhurbaşkanı Macron ile bir araya gelen İsrail Başbakanı Hizbullah'ın Güney Lübnan'daki faaliyetlerinin 2006 Lübnan Savaşı'nı sona erdiren BM Güvenlik Konseyi'nin 1701 numaralı kararına aykırı olduğunu ifade etmiştir. Netanyahu ayrıca Güney Lübnan'da mevcut olan Birleşmiş Milletler Geçici Gücünü oluşturan ana aktörlerden biri olan Fransa'ya, Hizbullah'ın Güney Lübnan'daki faaliyetleri konusunda işbirliği talebinde bulunmuştur.⁶⁵ Bu çabalara rağmen İsrail Başbakanı Netanyahu'nun Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'la 16 Temmuz'da Paris'te yaptığı görüşme sonrası gazetecilere verdiği demeç, İsrail yönetiminin çabalarının tam olarak istediği yöne evrilmediğine dair ipuçları içermektedir. Netanyahu, Güney Suriye konusunda kararlaştırılan ateşkes anlaşmasına İsrail'in güvenlik çıkarlarına katkıda bulunmaması sebebiyle karşı olduğunu ifade etmiş ve İsrail'in çıkarlarının neredeyse tamamen göz ardı edildiği anlaşmanın İran'ın Suriye'deki varlığına katkılar sunacağını savunmuştur.⁶⁶ İsrail'in Suriye konusunda güvenlik ihtiyaçlarına göre hareket edeceğini ifade etmesi (Dekel ve Magen, 2015: 1-2) ortaya konulan anlaşma zemininin İran ve müttefiki güçlerin Suriye'de sahip olacakları pozisyon konusunda İsrail'in taleplerini karşılamadığına ve İsrail ile bu iki ülke arasında anlaşmazlık durumlarının devam ettiğine işaret etmektedir.

Gelinen nokta, Suriye'nin geleceğinin ilerleyen süreçte hangi aktör ve faktörler üzerinden şekillendirileceğine dair bazı ortaya koymaktadır. Çatışma çözümüne dönük gelinen nokta, İsraili karar alıcılar tarafından İsrail'in güvenliği ve çıkarları bağlamında ortaya koyduğu sonuçları etkileyebilecekleri önemli bir zaman çerçevesi olarak değerlendirmekle beraber, gerek BM çatısı altında Cenevre Sürecinde gerekse Rusya, Türkiye ve İran garantörlüğünde ilerleyen Astana, Soçi ve Ulusal Diyalog Konseyi görüşmelerinden ortaya çıkan sonuç, İsrail yönetiminin takip ettiği *sınırlı müdahale politikası* nedeniyle çatışma çözümlerine dönük sürecin büyük oranda dışında kaldığını ve ulusal güvenlik çıkarlarını arzu edilenin aksine sınırlı şekilde bir şekilde gerçekleştirebildiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, Suriye yönetimi, İran ve Hizbullah'ın güç kazandığı mevcut durumda İsrail yönetiminin kendi çıkarlarını koruma konusunda zorluklar yaşadığına işaret etmektedir. Gelinen durumda İsraili karar alıcıların İsrail ulusal güvenliğinin temel gereksinimlerinin *sınırlı müdahale politikası* yahut krizle ilintili aktörler üzerinden tam anlamıyla temin edilemeyeceğine dair inanç kuvvetlenmiş bulunmaktadır. İsrail'in karşı karşıya kaldığı tehdit algılamaları

⁶⁵ Reuters, *France's Macron shares Israel's concerns about Lebanon's Hezbollah*, 16.07.2017.

⁶⁶ Haaretz, *Netanyahu: Israel Opposes Cease-fire Deal Reached by U.S. and Russia in Southern Syria*, 16.07.2017.

uzun vadeli tehditlere dönüştüğü olarak değerlendirilmekte olup İsrail'in gerektiği durumlarda bağımsız hareket etmesine sebebiyet verecek tehditlere dönüştüğü ifade edilmektedir.⁶⁷

Rus yönetimi, İran'ın Suriye'deki varlığını ve etkisini güçlendirmesi ve genişletmesi ile alakalı olarak İran'ın Suriye'deki varlığını kendi varlığı kadar meşru görmektedir. Bu bakış açısının görünen sebebi, Suriye yönetiminin iktidarda kalma ve muhalifleriyle mücadele etme konusunda Rusya gibi bir diğer stratejik ortağı olan İran'dan yardım istemesidir. İran'ın Esad rejiminin statüsü konusunda sağlamış olduğu destek Rusya açısından önem arz etmektedir. Rusya liderliğinde düzenlenen Astana görüşmelerinden Türkiye ile beraber İran'ın da Suriye'de yapılacak düzenlemeleri güvence altına alan bir unsur olarak rol alması Rusya'nın çatışma çözümlerindeki belirgin rolü nedeniyle- İran'ı ilerleyen süreçlerde önemli bir ortak olarak gördüğüne işaret etmektedir.

İsrail yönetiminin , İran ve ilintili güçlerin Suriye'deki varlığı konusundaki endişeleri, Rusya ve ABD'nin Suriye'nin geleceği ile ilgili anlaşmalarda İsrail'in güvenlik ihtiyaçlarını göz önüne almadığına dair değerlendirmeleri nedeniyle daha da artmaktadır. Geniş çaplı diplomatik çabalara rağmen, İsrail yönetimi şu ana kadar Rusya ve ABD'yi İran'ın mevcut varlığını ve çabalarını sınırlamak için önlemler almak konusunda ikna etmekte istediği ölçüde bir başarı ortaya koyamadığı görülmektedir. İsrail yönetimi ayrıca İran tarafından Hizbullah'a teslim edilen gelişmiş silah sistemlerinin çoğaldığı düşüncesi üzerinden ABD Rus yönetimlerini harekete geçme konusunda istediği ölçüde ikna etmiş gözükmemektedir. İran'ın Suriye'de ki varlığı meselesine dönük olarak ABD yönetimleri tarafından ortaya konulan tavır, İsrail yönetiminde ilerleyen süreçte ortaya konulan anlaşma metinlerinde ABD'nin İsrail'in çıkarlarına ne kadar uygun söylem ve politikalar üreteceği sorusunu akla getirmiştir. ABD yönetiminin, Ekim 2017'de yapmış olduğu açıklamada İran'ın bölgesel istikrarsızlığın başlıca nedeni olduğu konusunda açık ifadelerine rağmen⁶⁸ , İran'ın Suriye'de ki görünürlüğünün artırmasına karşı somut bir plan ortaya koymaması, DEAŞ'tan kurtarılan toprakların İran ve ittifak içerisinde olduğu gruplar tarafından ele geçirilmesi ve Suriye' deki gelişmeleri diplomatik açıdan daha ikinci planda takip etmesi İsrail yönetiminde bu bağlamda ABD yönetiminin krize dönük somut politika yönergelerinden yoksun olduğu konusunda bir uzlaşma bulunmaktadır (Sorenson, 2013: 5-15). Dolayısıyla, İsrail yönetimi bir taraftan

⁶⁷ Başbakan Netanyahu tarafından son dönemde yapılan açıklamaların birçoğu İsrail'in gerektiği durumlarda kendi çıkarlarını kendisinin koruyacağına işaret etmektedir.(Jerusalem Post, *Watch: Netanyahu vows Israel will act alone against Iran if Given No Choice*, 15.11.2017.; Al-Monitor, *Israel, Iran duel on Syrian soil*, 04.12.2017.)

⁶⁸ White House, President Donald J. Trump's New Strategy on Iran, 13 Oktober 2017.

Rus yönetiminin müttefiki Esad yönetiminin İran ve müttefiki güçlerle olan ilişkisi nedeniyle bazı kısıtlılıklar yaşadığına tanık olurken diğer taraftan Amerikan yönetiminin Suriye konusunda Orta Doğu politikasında geçmiş dönemlerde ortaya koyduğu politikaların kısıtlılıklarına şahit olmakta ve yönetimin yaşanan gelişmelere daha fazla katılımını teşvik edememektedir. Son olarak düzenlenen 29 Ocak 2018 Suriye Ulusal Konseyi zirvesinde ⁶⁹ İsrail'in kaygılarını ve bu sürece kadar takip ettiği Suriye politikasını tekrardan ileten Netanyahu'nun görüşme sonrası basına yaptığı açıklamalar önceki dönemde ortaya koyduğu pozisyonunu tekrar ettiğine işaret etmektedir (Netanyahu, 2018).

XIII. 'KIRMIZI ÇİZGİ' POLİTİKASININ KIRILGAN YÖNLERİNİN REVİZE EDİLMESİ

İsrail'in yönetiminin krizle ilintili aktörler arasında daha baskın olarak ilişki içerisinde olduğu ABD ve Rusya ile tehdit algılamalarına karşı talep ettiği eylemler konusunda kısıtlı miktarda sonuç elde etmesi İsrail'in İran'ın Suriye'deki nüfuzunu ve yerleşimini durdurmak için daha aktif çabalar göstermesi konusunu gündeme gelmiştir. 14 Kasım 2017 tarihinde ABD-Rusya ve Ürdün arasında imzalanan çatışmasızlık anlaşmasının ilan edilmesi sonrası Rus Dış İşleri Bakanı Sergey Lavrov'un İran destekli milislerin Suriye'nin daveti üzerine ülkede bulunmasının bu milislerin Suriye'de ki varlığını meşrulaştırdığını ifade etmesi İsrail yönetiminin bu gündeminin gerekçeli olduğuna işaret etmektedir.⁷⁰ Daha önce bahsi geçtiği üzere Rusya'nın İsrail tarafından talep edildiğinin İran'ın Golan tepelerine 7 ila 20 km uzaklıkta görünürlüğünü onaylaması İsrail'in bu konudaki kaygılarına katkı sunmaktadır. Burada İsrail yönetiminin kendisini herhangi bir eylem planına bağlı tutmayarak ne yapacağı konusunda İran'a karşı belirsiz bir profil sunduğunu düşünmek mümkündür. Fakat bu politikanın Suriye'deki görünürlüğünü gittikçe artıran İran ve ilintili güçlerin tehdit olarak algılanma seviyesinin yükselmesinde İsrail yönetimi tarafından bu zamana kadar takip edilen sınırları belirli olmayan bu kırmızı çizgi politikasının etkisini göz ardı etmek mümkün değildir.

Daha önce girmiş olduğu bir çok eylem üzerinden askeri kapasitelerine dair ipuçları sunan İsrail yönetiminin ABD ve Rusya'nın İsrail'e verdikleri teminatlara rağmen ilerleyen zamanlarda bu zamana kadar takip edilen çizginin dışında bir politika takip etmesi ve İran ve Hizbullah'ın bölgedeki

⁶⁹ Reuters, *Netanyahu flies to Moscow for talks on Syria with Putin*, 29.01.2018. The Times of Israel, *After Netanyahu-Putin meeting, large Russian delegation to visit Israel*, 31.01.2018.

⁷⁰ Times of Israel, *Russian FM says Iran can legitimately stay in Syria*, 14.11.2017.

artan görünürlüğüne karşı eylemlerde bulunma ihtimali bulunmaktaydı. İsrail savunma yetkilileri, Aralık 2017'de Suriye'de gerçekleştirilen bir eylemi örnek göstererek bu tür bir eylemin başka alanlarda ve başka aktörlere de karşı yapabileceklerini savunmuşlardır. İsrail yönetimi, Lübnan'daki faaliyet alanlarına karşı bir saldırı ile karşı karşıya kalsalar dahi, Hizbullah'ın daha geniş bir çatışmaya niyet etmeyeceklerini ve bu zamana kadarki tepki eşiğinin ötesine geçemeyeceklerine inanmaktadırlar. İsrail yetkililerine göre, Hizbullah'ın hassas silah üretme kapasitesini yakalamasının Hizbullah açısından bir kazanç olmadığı aksine yoğun bir şekilde çalışmalarını takip ettikleri Hizbullah'ın böyle bir niyeti eyleme koydukları anda İsrail'in müdahalesinin gerçekleşmesi nedeniyle çatışma durumu kısa sürecektir.⁷¹

Nitekim Savunma Bakanı Lieberman tarafından 31 Milyar Şekel civarında bir bütçeye sahip İsrail Askeri bütçesine 4.8 milyar Şekellik (1.37 Milyar Dolar) ek katkı istemesi İsrail'in Kuzey Suriye'de şekillenmekte olan tehditlere karşı bir hazırlık olarak talep edilmiştir.⁷² İsrail'in Suriye'de daha büyük ölçekli operasyonlara niyet etmesi durumunda Suriye konusunda iletişim içerisinde olduğu aktörlerin İsrail'e herhangi bir güvenlik ortamı sağlayıp sağlamayacağı konusunda İsrail'in elinde garanti olup olmadığı bilinmemektedir. İsrail ile özel ilişkileri nedeniyle bilhassa ABD yönetiminin tepkisi açısından değerlendirilecek olunursa, ABD'nin Suriye Rusya ile işbirliği geliştirmek ve bu işbirliğini diğer arenalara da taşımak istemesi nedeniyle İsrail'e Suriye konusunda büyük ölçekli bir teminat altına girmek istemediği düşünülebilir. Askeri hareket dahil İsrail tarafından ortaya konulan herhangi bir eyleme karşı ABD yönetiminin siyasi destek sağlaması muhtemeldir fakat daha fazla bir angajmana gireceğine dair kuvvetli bir gösterge bulunmamaktadır. Tüm bu arka plan, İsrail'in bu zamana kadar öncelikli olarak diplomasi üzerinden sonuçlar elde etmesi konusundaki gayretlerine ışık tutmaktadır. İsrail yönetiminin bu bağlamda ürettiği politikalarda Rusya'nın gerek mevcut durumda gerekse ilerleyen zamanlarda Suriye'nin şekillendirilmesinde oynadığını merkezi rolü ve Rusya ile arasındaki ilişkilerin genel anlamda sorunsuz ilerlediğini göz önünde bulundurduğu görülmektedir. Rusya ise İsrail'i politik ve ekonomik açıdan önemli bir bölgesel oyuncu olarak değerlendirmekle beraber İsrail'in endişelerini dengelemeye çalıştığı dikkat çekmektedir. Rusya'nın son yıllarda İsrail'in Suriye sahasında gerçekleştirdiği eylemlere güçlü tepkiler vermemesi bu bağlamda açıklanabilir. Kimsenin 'kolay bir ortak' olmadığını değerlendiren

⁷¹ International Crisis Group, 2018: 16.

⁷² Jerusalem Online, *Lieberman: Increased defense budget necessary due to 'substantial changes' in Middle East*, 20.11.2017.

Rus yetkililer (International Crisis Group, 2018: 16) Suriye konusunda yaşanan anlaşmazlık durumlarına rağmen İsrail ile işbirliğine dayalı bir zeminin oluşturulmaya çalışıldığını görmek mümkündür. Ayrıca, İsrail tarafından İran konusunda gelen sert açıklamalara rağmen Rusya ile sıkı bir etkileşim içerisinde olan İran'ın İsrail' yönelik benzer beyanatları bulunmamaktadır. Aksine İran'ın Suriye'de üs kurmayı planlamadığını ve ülkedeki faaliyetinin Suriye'nin ordu üstlerinden ve Suriye'nin yardım talebinden kaynaklandığını vurgulaması İsrail'in kendisinden kaynaklanan tehdit algılamalarına zayıflatmaya gayret ettiği şeklinde yorumlanabilir (Magen vd.2017: 3). İran tarafından ortaya konulan beyanatlara rağmen varlığını devam ettiren Esad yönetiminin önceki dönemlere nazaran İran ve Hizbullah'la ittifak içerisinde bulunması İsrail'in Suriye yönetimi ile olan muhtemel ilişkilerine kısıtlılıklar getirdiğini söylemek mümkündür. Bu durum, İsrail'in Rusya ile ilişkilerinde yıpranmalara sebebiyet verecek eylemlerden kaçınmasının bir diğer sebebi olarak değerlendirilebilir. Geline nokta İsrail yönetiminin hedefleri konusunda kalibrasyonlar yapmaya devam ettiği görülmektedir. Bir taraftan kendisi açısından tehdit olarak değerlendirdiği aktörlere karşı caydırıcı gücünü ortaya koyarken diğer taraftan bu aktörler tarafından ortaya konulan eylemlerden etkilenecek ilintili aktörlerin tehdit analiz süreçlerine bu aktörlerin dâhil edilmesi konusunda gayret göstermektedir. İsrail yönetimi tarafından yapılan hesaplamaları aynı zamanda 2006 yılına kadar bir şekilde devam ettirilen barış durumunun bölgesel ve küresel gelişmelerle daha karmaşık hale gelmesi daha da zorlaştırmaktadır. Şimdiye kadar Suriye, Hizbullah veya Rusya tarafından sınırlı sayıda misilleme ile karşı karşıya kalan İsrail yönetimi Suriye'de Hizbullah ya da Suriye ordusunun İsrail'e karşı kullanabileceği ileri silah üretme ya da aktarma durumunda eylemde bulunmak istediği hedeflere karşı Suriye'de ki hareket etme özgürlüğünü korumaya devam etmektedir.

SONUÇ

İsrail ve Suriye'nin coğrafi olarak birbirine yakın olması ve Suriye'nin İsrail dış politikasının ulaşmak istediği hedefler açısından önemli bir ülke olarak değerlendirilmesi, ülkenin Suriye kriziyle yoğun bir biçimde ilgilenmesi durumunu ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda İsrail'in krize yönelik politikaları, gerek iç faktörler düzleminde gerekse dış faktörler bağlamında farklı oranda var olan/ortaya çıkan zorlukların etkisi altında kalmıştır.

Krizin ilk dönemlerinde Suriye konusunda kamuoyunu şekillendiren en temel iki konu, İsrail-Suriye arasında 1974 yılında imzalanmış olan barış anlaşmasının geleceği ve İsrail'in Golan tepelerindeki mevcudiyeti olmuştur. Fakat zamanla Suriye'de yaşanan gelişmelerin barış anlaşmasına dair

önemli değişiklikler ortaya koyma ihtimalinin zayıflaması, bu iki konunun İsrail yönetiminin gündeminden uzaklaşmasına sebebiyet vermiştir. Bu dönemde Suriye yönetiminin geleceğine dair yapılan tartışmaların ön plana çıkması, İsrail'in krize dair gündemine de etkide bulunmuştur. Bu bağlamda İsrail ve Suriye arasındaki barış anlaşmasının devamını sağlayan önemli bir aktör olan Suriye yönetiminin yönetimde kalmaya devam ederse İsrail'e karşı nasıl bir pozisyon alınacağı yahut ayrılırsa hangi aktörlerin Suriye'de etkili olacağı konuları daha fazla ön plana çıkmıştır. Fakat bu durumda zamanla değişikliğe uğramış ve Suriye'de ki mevcut yönetim devamlılığını sağlamıştır. Suriye yönetiminin kriz sürecinde etkili olmaya devam edeceğinin daha da belirginleşmesi, İsrail kamuoyunda Suriye krizi ile alakalı konular içerisinde İran ve ilintili güçlerin bölgedeki görünürlüğüne artırması dolayısıyla İsrail'e dair güvenlik tehditlerinin güçlenerek çoğalması şeklinde yorumlanmıştır.

Krizin İsrail açısından ortaya çıkardığı sonuçlar üzerine, İsrail yönetiminin aktif yahut pasif bir politika ile bu sonuçlara karşılık verme olasılığına sahipti. Bu iki seçenek arasından pasif bir tutum sergilenmesi, karar alıcıların İsrail'e dönük ortaya çıkabilecek muhtemel avantajları bu yolla sağlayacaklarına ve dezavantajlarından bu yolla korunacaklarına inandıklarına işaret etmektedir. İsrail yönetimi tarafından, kriz bağlamında kapsamlı bir yaklaşım politikası geliştirmek yerine krizle alakalı gelişmelere dönük tolere etmeyeceği konuların çerçevesini çizen *Kırmızı Çizgi* politikasının ortaya konulması bahsi geçen pasif pozisyon alma yaklaşımı ile birebir ilişkilidir. Zira İsrail yönetimi tarafından bölgede yaşanan gelişmelerin bölgesel istikrar ve güvenliğe katkı sunacağını düşünen ve aktif hareket eden aktörlerin *poliyannacı bir bakış açısına* sahip olduklarını ifade edilmiştir. Buna karşılık İsrail yönetiminin yaşanan gelişmelerin nasıl karşılanması gerektiği konusunda kapsamlı bir yaklaşım biçimi de geliştirmedeği görülmüştür. İsrail yönetimi bölgede benzer güvenlik kaygıları taşıyan ülkelerle yakınlaşma gayreti içerisine girse de, kısıtlı bir aktör çerçevesinde bu hedefini gerçekleştirebilme imkânına sahip olmuştur. Zira İsrail'in geçmiş dönemlerde ortaya koyduğu politikalar işbirliği çabalarında ortaya konulan imkân ve kısıtlılıkların çerçevesinin belirlenmesinde önemli rol oynamıştır.

İlerleyen süreçte İsrail yönetiminin karşı karşıya kaldığı en temel güvenlik konuları, Suriye yönetiminin elinde bulunan kitle imha silahlarının el değiştirmesi, İsrail tarafından iddia edilen İran'ın nükleer silah geliştirme çabaları ve İran'ın Suriye'de ki nüfuzunu artırması olarak değerlendirilmiştir. İsrail'in İran'ın nükleer çalışmalarına karşılık caydırıcılığını artırmak amacıyla nükleer çalışmalarda bulunup bulunmadığı resmi olarak açıklanmamıştır. Fakat İsraili karar alıcıların Nükleer Silahların Yayılmasının En-

gellenmesi Anlaşması (NPT)'ni imzalamamış olması bu konuda aksi yönde bir değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır. Ayrıca bu unsurların kriz sırasında da gerekli görüldüğü durumlarda kullanılacağı şeklinde doğrudan bir açıklama bulunmamaktadır. Bu durum, İsrail yönetiminin elinde bulunan muhtemel nükleer kapasiteler ile İran'a karşı defansif bir pozisyon aldığına işaret etmektedir. İsrail yönetiminin muhtemel kapasitelerini kullanmaması ayrıca *kendi kendini sınırlama yetisine sahip* olduğunu göstermek istediği şeklinde yorumlanabilir.

İsraili karar alıcıların kriz bağlamında ortaya koyduğu politikalar üzerinden iki sonuca ulaşmak mümkündür: **i.** İsrail yönetimi, bölgede yaşanan gelişme ve dönüşümlere karşı geliştirdiği politikalarda bölgesel güvenliğe katkılar sunulmasından ziyade öncelikli olarak kendi güvenliğine odaklanmaktadır. **ii.** İsraili karar alıcılar krize dönük müzakere, istişare ve uzlaşma yollarının ülkelerinin güvenliğine etkili ve hızlı katkılar sunacağı yaklaşımına katılmamaktadırlar. Bu bağlamda İsrail yönetiminin, krizin çözümü bağlamında ortaya konulan diplomatik çabalar konusunda sürece dâhil olan aktörlerden farklılaşan bir görüntü ortaya koyduğu görülmektedir. İsraili karar alıcılar krize yönelik uyguladığı politikanın çerçeve, verimlilik sonuçlarını uluslararası kuruluşlar ve aktörlerin krize dönük politikalarıyla ilişkilendirmeyi tercih etmemektedirler. Bu durum aynı zamanda İsrail yönetiminin, krizin İsrail'in güvenlik ortamına etkilerinin diplomasinin etkin bir şekilde işletilmesi ile sağlanacağı konusunda derin şüphe taşıdıklarına işaret etmektedir.

KAYNAKÇA

- Alpher, Yossi (2013). The Russian-U.S. solution for Syria's chemical weapons: ramifications for Israel, NOREF Norwegian Peace Building Resource Centre, Expert Analysis, September, [https://www.files.ethz.ch/isn/170285/a584087e2f5ec4881eef9524c21ecabc\(1\).pdf](https://www.files.ethz.ch/isn/170285/a584087e2f5ec4881eef9524c21ecabc(1).pdf) , Erişim Tarihi: 27.03.2018.
- Çelikkanat, Ersin (2007). 11 Eylül Sonrası ABD-İran İlişkileri ve Siyasi Boyutta Türkiye'ye Etkileri, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*,1(6), 123-152.
- Dekel, Udi ve Magen, Zvi(2015). Russian Involvement in Syria: What has Changed, and the Significance for Israel, *INSS Insight*, No. 752, October 7, 2015, <http://www.inss.org.il/wp-content/uploads/systemfiles/No.%20752%20-%20Udi%20and%20Zvi%20for%20web.pdf>, Erişim Tarihi: 10.01.2018.
- Goldberg, Arthur J. (1993) "United Nations Security Council Resolution 242 and the Prospect for Peace in the Middle East", UN Security Council Resolution 242: The Building Block of Peacemaking, Washington, D.C.: The Washington Institute for Near East Policy.
- Herz, Dietmar (2003). Palästina: Gaza und Westbank: Geschichte, Politik, Kultur, 5. Auflage, München.
- Hinnebusch, Raymond (2009). Syrian Foreign Policy under Bashar al-Asad, *Ortadoğu Etütleri* 1(1), 7-26.
- Hof, Frederic C.(2009). Mapping Peace between Syria and Israel, United States Institute of Peace,Special Report 219, March, <https://www.usip.org/sites/default/files/resources/mappingpeace.pdf>, Erişim Tarihi: 26.01.2018.
- International Crisis Group (2018). Israel, Hizbollah and Iran: Preventing Another War in Syria Middle East Report, 182 ,8 Şubat, https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/182-israel-hizbollah-and-iran-preventing-another-war-in-syria_0.pdf, Erişim Tarihi: 28.02.2018.
- International Crisis Group (2007). Restarting Israeli-Syrian Negotiations,*Middle East Report*, No: 63, <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/ICG%20report%20Apr%2007.pdf>, Erişim Tarihi: 28.01.2018.
- International Crisis Group(2002). Middle East Endgame III: Israel, Syria and Lebanon – How Comprehensive Peace Settlements Would Look.
- Magen,Zvi; Dekel,Udi, Shine,Sima(2017). Russia in Syria: Between Iran and Israel, *INSS Insight* No. 970, September 3, 2017.
- Malmvig, Helle(2016). Geopolitics and non-western intervention in Syria, Israel's Conflicting Interests in the Syrian War, *DIIS Policy Brief*, December, http://pure.diis.dk/ws/files/710686/Israel_s_conflicting_interests_in_Syria_wbversion2.pdf, Erişim Tarihi: 05.01.2018.

- Murciano, Gil (2017). Israel vis-à-vis Iran in Syria: The Perils of Active Containment, SWP Comments41, Ekim, https://www.swpberlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2017C41_mco.pdf, Erişim Tarihi: 01.02.2018.
- Netanyahu 2018. *PM Netanyahu's Remarks at the Start of the Cabinet Meeting*, 28 Ocak, <http://www.pmo.gov.il/English/MediaCenter/Spokesman/Pages/spokeStart280118.aspx>, Erişim Tarihi: 05.02.2018.
- Rabinovich, Itamar (2012). Israel's View of the Syrian Crisis, Analysis Paper, *The Saban Center for Middle East Policy at Brookings*, No:28, Kasım, <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/Rabinovich-web-final.pdf>, Erişim Tarihi: 03.01.2018.
- Ram, Mori(2013). Creating a Peaceful Place of War: Revisiting the Golan Heights Border Region, *Eurasia Border Review*, 4(1), 77-93.
- Salem, Paul(2008). Syrian-Israeli Peace: A Possible Key to Regional Change, Carnegie Endowment for International Peace, Policy Brief, December, http://carnegieendowment.org/files/syrian_israeli_peace.pdf, Erişim Tarihi: 22.03.2018.
- Singh, Rohit(2011). Battle for Golan Heights , *Scholar Warrior*, Autumn, 136-143.
- Sorenson, David S.(2013). Dilemmas for US Strategy. US Options in Syria, *Parameters*,43(3) Sonbahar, 5-15.
- Süer, Berna(2002). Suriye-İsrail Barış Görüşmeleri: Olgunlaşma Teorisi Perspektifinden Bir Analiz. *Ortadoğu Etütleri*, 3(2), 217-254.
- Sznajder, Mario(2010). The 2009 Elections in Israel, *Mediterranean Politics. Middle East, MED Panaroma*, 182-185.
- Thorleifsson, Cathrine Moe(2013). A fragile cold peace: the impact of the Syrian conflict on Israeli-Syrian relations, *NOREF Norwegian PeaceBuilding Resource Centre*, Expert Analysis, December, <https://www.files.ethz.ch/isn/175240/ea883668809494555f78ac913f12a8ff.pdf>, Erişim Tarihi: 29.03.2018.
- Tür, Özlem(2015). Israel and the Syrian Crisis – Between Keeping the Status Quo and Demanding Change, *JEBPIR*, 1 (1), 85-103.
- Wojnarowicz, Michał(2017). Israeli-Russian Relations in the Context of the Syrian Civil War, *PISM The Polish Institute of International Affairs*, 48(988), May, 1-2.
- Yadlin, Amos ve Ari Heistein(2017). *Ending the War in Syria: An Israeli Perspective*, *Council on Foreign Relation*, 21 Eylül, https://www.cfr.org/councilofcouncils/global_memos/p39169 , Erişim Tarihi: 27.02.2018.
- Yeşiltaş, Murat ve Balcı, Ali(2010). İkinci Lübnan Savaşı: Bir Yeniden Değerlendirme, *Akademik ORTA DOĞU*, 4(2), 68-90.

